

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Pavčina Polanská

Komentovaný překlad vybraných kapitol z knihy *Leipzig (DuMont direkt Reiseführer Leipzig)*; Susann Buhl, Ostfildern, DuMont Reiseverlag, 2017.

Annotated Czech Translation of Selected Chapters from *Leipzig (DuMont direkt Reiseführer Leipzig)*; Susann Buhl, Ostfildern, DuMont Reiseverlag, 2017.

Praha 2019

Vedoucí práce: PhDr. Petra Mračková Vavroušová, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Petře Mračkové Vavroušové, Ph.D., za její čas, trpělivost, vstřícnost a za cenné komentáře, rady a připomínky k práci, dále Janě Paist, M.A. za odbornou konzultaci. Poděkování patří také mé rodině, která mě při vzniku práce podporovala.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28.07.2019

.....

Pavčina Polanská

Zadání

Zadaný text přeložte do češtiny a vyhotovený překlad doplňte překladatelským komentářem v rozsahu min. 20 normostran. V komentáři nejprve celkově charakterizujte výchozí text: uveďte, s jakým cílem byl text napsán a jaké stylistické postupy autor volí k dosažení svého záměru. Dále popište, na jaké problémy jste v překladu narazila, a zdůvodněte použité překladatelské postupy a nezbytné posuny, které jste v překladu provedla na úrovni lexika, syntaxe, a především v rovině stylistické. Postupujte přitom od celkové koncepce svého překladu k dílčím řešením. Komentář opatřete bibliografickým soupisem použitých primárních i sekundárních zdrojů, včetně internetových.

Kromě dodržení formálních náležitostí stanovených pravidly pro organizaci studia FF UK připojte ke každému vázanému exempláři práce vždy dvě kopie výchozího textu: jednu napevno svázanou s ostatními listy a druhou volně vloženou.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá překladem vybraných kapitol z turistického průvodce *DuMont direkt Reiseführer Leipzig*, jehož autorkou je Susann Buhl. Práce se skládá ze dvou částí – překladu výchozího německého textu do češtiny a odborného komentáře k tomuto překladu. Komentář obsahuje analýzu výchozího textu podle modelu Christiane Nordové. Dále je v něm uvedena překladatelská metoda a také typologie vybraných překladatelských problémů a posunů včetně názorných příkladů.

Klíčová slova:

překlad, překladatelská analýza, překladatelské problémy, překladatelská metoda, překladatelské posuny, překladatelské postupy, instrumentální překlad, turistický průvodce, cestovní ruch, Lipsko

Abstract

This bachelor thesis deals with the translation of selected chapters from the guidebook *DuMont direkt Reiseführer Leipzig* written by Susann Buhl. The thesis consists of two parts: a translation of the German source text into Czech and a theoretical commentary to it. The commentary contains a translation analysis of the source text based on the model of Christiane Nord, followed by a translation method, a typology of selected translation problems and translation shifts with demonstrative examples.

Keywords:

translation, translation analysis, translation problems, translation method, translation shifts, translation procedures, instrumental translation, guidebook, tourism, Leipzig

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Překlad.....	9
3. Překladačská analýza výchozího textu.....	28
3.1. Vnětextové faktory	28
3.1.1. Autor, vysílatel a příležitost	28
3.1.2. Záměr	29
3.1.3. Příjemce.....	29
3.1.4. Médium	29
3.1.5. Čas a místo vzniku textu	30
3.1.6. Funkce a styl textu.....	30
3.2. Vnitrotextové faktory	30
3.2.1. Téma a obsah.....	30
3.2.2. Presupozice.....	31
3.2.3. Výstavba a členění textu	31
3.2.4. Nonverbální prvky.....	32
3.2.5. Lexikum	33
3.2.6. Syntax.....	33
3.2.7. Suprasegmentální prvky	34
4. Překladačská metoda a postupy	35
5. Typologie a řešení překladačských problémů.....	37
5.1. Lexikální rovina.....	37
5.1.1. Německá toponyma.....	37
5.1.2. Kompozita	38
5.2. Morfosyntaktická rovina.....	39
5.2.1. Pasivum	39
5.2.2. Nominální konstrukce a komplikované věty.....	39

5.2.3.	Nadpisy.....	40
5.2.4.	Vsuvky	40
5.3.	Pragmatická rovina	41
5.3.1.	Genderová korektnost	41
5.3.2.	Intertextovost.....	42
5.4.	Zásahy do výchozího textu	42
5.4.1.	Nedostatky/chyby v originále.....	42
5.4.2.	Aktualizace.....	43
5.4.3.	Adaptace.....	44
6.	Typologie překladatelských posunů.....	45
7.	Závěr.....	48
8.	Bibliografie.....	49
8.1.	Primární literatura.....	49
8.2.	Sekundární literatura.....	49
9.	Příloha – výchozí text.....	51

Úvod

Předmětem této bakalářské práce je překlad a jeho odborný komentář. Jako výchozí text jsem si zvolila knihu *DuMont direkt Reiseführer Leipzig*. Jde o průvodce Lipskem, který napsala lipská rodačka Susann Buhl. Tento průvodce vyšel v roce 2017 v edici *DuMont direkt* nakladatelství DuMont a o rok později získal na největším mezinárodním veletrhu cestovního ruchu v Berlíně prestižní cenu *ITB Berlin BuchAward 2018*. Nakladatelství DuMont má v Německu dlouholetou tradici a v edici *DuMont direkt* už vydalo 643 průvodců destinacemi z celého světa.

Výchozí text jsem si vybrala na základě svých osobních preferencí. Ráda cestuji a k Lipsku má osobní vztah, strávila jsem zde rok studia v rámci programu Erasmus. Lipsko jsem za tu dobu stačila trochu poznat a doufala tak ve výhodu při překladu a také jsem se chtěla o městě dozvědět více, abych mohla navštívit i zákoutí, která jsem neznala.

Jak již bylo zmíněno, tvoří druhou část této práce odborný komentář. V něm nejprve provedu překladatelskou analýzu podle modelu Christiane Nordové, dále popíšu překladatelskou metodu a postupy, ze kterých budu vycházet. Uvedu také překladatelské problémy a jejich řešení a na závěr podle pojetí Jiřího Levého a Antona Popoviče zmíním překladatelské posuny, ke kterým během překladu dojde.

1. Překlad

Toto je Lipsko

Lipsko není hlavním městem spolkové země Sasko – i když by většina jeho obyvatel řekla, že je jím alespoň „tajně“... Jinak ale k velkému štěstí obyvatel Lipska nikdy nebylo tím „pravým“, protože díky tomu je dodnes čilým městem občanů se vším všudy – spravováno občany pro občany. Tak se vytvořilo zcela osobité občanské sebevědomí, které se podařilo udržet i za časů Německé demokratické republiky (NDR), kdy bylo politické ladění občanů doslova pochybné. Ve městě se nenachází žádné rezidence nebo šlechtické paláce, zato mnoho panský vypadajících kupeckých domů, které oslňují i dnes svou velikostí a krásou.

Ptáte-li se nyní co je pro Lipsko charakteristické a čím je ve světě známé a slavné, pak se nabízí několik možných odpovědí:

Historie – Bitva národů a Znovusjednocení Německa

Opravdu velké světové dějiny se v Lipsku psaly jen dvakrát: Poprvé v roce 1813, když byla poprvé vskutku drtivě poražena vojska Napoleona a jeho spojenců aliancí Prusů, Rusů, Rakušanů a ostatních. Pro Napoleona to byl začátek konce.

A stejně tak bylo Lipsko o 176 let později místem, kde odzvonilo NDR. Když 9. října 1989 – jen dva dny po jubilejních oslavách 40. výročí Německé demokratické republiky v Berlíně – neuvěřitelných 70 000 lidí vyšlo do ulic během pondělních demonstrací, které se už stávaly nebezpečnou rutinou. Tehdy již bylo jasné, že nastal čas změn a Lipsko vystoupilo jako „hrdinské město“ s novým mýtem.

Obchod – trh a rozvoj v Lipsku

Lipsko bylo založeno na křižovatce dvou důležitých obchodních cest. Via Regia (královská cesta) a Via Imperii (císařská cesta) křížily Evropu východozápadním a severojižním směrem, a tím umožnily obchod s celým tehdy známým světem.

V roce 1165 bylo Lipsku uděleno městské právo a současně s ním si nechalo přislíbit i právo tržové. Z něj se roce 1497 stalo výhradní říšské mešní právo, a na konci 19. století se zde konal první vzorkový veletrh na světě. Tomuto „vynálezu“ ostatně vděčí Lipský veletrh (Leipziger Messe) za svůj symbol, dvojité M, které zastupuje „Muster-Messe“, tj. vzorkový veletrh. Dnes si Lipský veletrh jako jeden z mnoha musí na tvrdém poli volného trhu své místo obhajovat.

Umění – hudba a malířství

Lipsko se pyšní dlouholetou a výjimečnou hudební tradicí. Velikáni jako Bach, Mendelssohn a Wagner dodávají sami o sobě městu určitou atmosféru a festivaly s nimi spojené se starají o dobrou náladu a bohatý rej publika. Slavné a stejně tak památné instituce dotvářejí zbytek celého obrazu – jsou jimi např.: Tomášský sbor (Thomanerchor, 800 let), Gewandhausorchester (založený v roce 1743 jako nejstarší měšťanský koncertní orchestr v německé jazykové oblasti), opera (otevřená v roce 1693 jako třetí měšťanské hudební divadlo v Evropě po Benátkách a Hamburku) a hudební akademie. Lipsko se však nespokojí jen s tradicí, nýbrž zůstává aktivním členem ve středu současného světového hudebního dění s Lipskými jazzovými dny, kulturním festivalem Wave-Gotik-Treffen, pouliční hudbou nebo také a cappella festivaly.

Nejpozději od dob „Nové lipské školy (Neue Leipziger Schule)“ si Lipsko díky svým světově známým umělcům výrazně namíchává svěží barvy na paletu světového umění i v oblasti malířství.

A jinak?

Lipsko se mezitím s pobočkami společností Porsche, BMW, DHL a dalšími etablovalo v důležitou průmyslovou lokalitu středního Německa. Dobré postavení v oblasti vědy zaujímá díky své univerzitě „Alma mater Lipsiensis“ založené v roce 1409, ale i díky svým sedmi neuniverzitním vysokým školám a spoustě výzkumných institucí. A Lipsko je také mnohem zelenější, než si mnozí myslí! Uvnitř Lipska se nachází největší oblast lužních lesů, která dodává městu opravdu zvláštní atmosféru.

F1: Svěže jiné a s jistou kontroverzí: část univerzity Neues Augusteum dodává náměstí Augustusplatz novou tvář.

Co se kde nachází?

Lipsko je s rozlohou 142 km² poměrně malé velkoměsto. Centrum se nachází téměř přesně ve středu města a náměstí Marktplatz – srdce centra – zase docela přesně v jeho středu. Tím je město pěkně soustředné a přehledné.

Centrum

Silné měšťanstvo utváří politickou i architektonickou tvář města. Při výstavbě centra se zachovaly **domy obchodníků** z několika staletí. Kompaktní jádro města se rozprostírá na ploše přesně jednoho kilometru čtverečního. Díky blízké koncentraci většiny památek jako jsou **kostel sv. Tomáše, stará radnice, stará burza, kostel sv. Mikuláše nebo Mädlerova pasáž**, je možné vše pohodlně prozkoumat pěšky.

Centrum Lipska vzniklo z velké části před 20. stoletím. Po roce 1900 už se jen upravovalo, příp. docházelo k přestavbám již stávajících budovy, jejichž struktura zůstala zachována. Protože bylo během druhé světové války zničeno jen asi 20 % města, dává Lipsko ve středu města na obdiv svoji historickou zástavbu, která působí poměrně jednotně.

Pro Lipsko jsou charakteristické různé **pasáže**, jako **Mädlerova pasáž** nebo **Specks Hof**, které spojují obchodní domy. Pasáže vám nabízí potěšení i při deštivém počasí, kdy se můžete courat po obchodech suchou nohou a pod skleněnými střechami si vychutnat třeba šálek kávy. Rychle se může stát, že po vícero průchodech a dvorech pasáž opustíte v ulici, kterou jste do té doby neznali. Ale nemějte strach – centrum je přehledné a většina obyvatel Lipska vždy ráda poradí!

Na konci 19. století v rámci největšího rozšiřování města byly přímo kolem městského jádra postaveny dnes důležité obytné čtvrti. Díky jen malému poničení města válkou se zde nachází jedinečné doklady této doby, což Lipsku dalo přívlastek „hlavní město historismu“.

Hudební čtvrť (Musikviertel)

Oproti centru byla sousední čtvrť odvodněna, zpřístupněna a zastavěna téměř bez výjimky až od druhé poloviny 19. století. Hudební čtvrť vděčí svému jménu třem nejdůležitějším hudebním institucím, které se zde v průběhu 19. století usídlily: **škola sv. Tomáše (Thomasschule)** a internát **Alumnat der Thomaner**, koncertní hala **Gewandhaus**, která zde sídlila, než byla zničena během druhé světové války, a po svém zakladateli Felixi Mendelssohnu-Bartholdym pojmenovaná **hudební a divadelní akademie (Hochschule für Musik und Theater)**.

Jižní předměstí (Südvorstadt)

V jižním směru na hudební čtvrť navazuje jižní předměstí. Procházka ulicí August-Bebel-Straße, vám poskytne představu o tom, jak bohaté musely být měšťanské rodiny, které zde žily. Když se posléze vydáte paralelní ulicí Karl-Liebknecht-Straße zpátky, bude vám jasné, kdo tuto scénickou čtvrť převážně obývá: studenti, kreativci a lidé z médií.

Čtvrť Gohlis a Waldstraßenviertel

Se svými vilami z dob zakladatelských a secesními domy patří čtvrť jižní Gohlis a Waldstraßenviertel k obzvláště žádaným lokalitám k bydlení v Lipsku. Čtvrť Gohlis byla dříve selskou vesnicí, než se v průběhu 18. století stala místem letní pohody lipské buržoazie a velkoburžoazie. Architektonickými poklady jsou zámek Gohliser Schlösschen, který byl v polovině 18. století postaven jako venkovské sídlo jednoho lipského obchodníka, a domy v ulici **Liviastraße** v takzvané čtvrti Waldstraßenviertel, která byla vybudována na břehu náhonu řeky Elster s výhledem na park **Rosental**. Údolí Rosental bylo dříve městským parkem, který svému jménu vděčí ne, jak by si někteří mohli myslet, růžím (*Rose* znamená totiž *růže*), nýbrž slovanskému slovu *rescha*, které znamená něco jako „vlhký, bahnitý terén“. Les patřící k parku je obyvateli Lipska vyhledáván jako oblíbené místo odpočinku.

Čtvrť Plagwitz, Lindenau a Schleußnig

Čtvrť **Plagwitz** a **Lindenau** dokazují, že bylo Lipsko i průmyslovým městem. Tyto oblasti jsou poznamenány průmyslovou architekturou a zástavbou dělnických bytů, ale vyznačují se i krásnými domy z 19. století. Někdejší **továrna na barevné příze** je dnes jedním z nejvýznamnějších průmyslových komplexů Německa, a do bývalé přádelny bavlny v Lindenau se nastěhovala mladá umělecká a galerijní scéna Lipska, kterou stojí za to vidět. **Schleußnig** je oproti tomu obytnou čtvrtí, jež je oblíbená především u mladých rodin. Zde se těší velké oblibě obchody, které myslí na ekologii, ruční práce, spousta zeleně a míst k odpočinku a velkorysé bydlení za ještě stále dostupné ceny...

#1

Srdce města – kolem náměstí Marktplatz

Lipsko vám (i svým občanům) skutečně usnadňuje život! Střed města je neobyčejně přehledný a je možné jej bez problému prozkoumat pěšky. Mimoto lze vše v centru a jeho okolí jednoduše najít a pohodlně tam dojít. A srdcem centra je – jinak tomu ani ve starém obchodním městě být nemůže – trh.

Náměstí Marktplatz (tržní náměstí) tak nemine žádná cesta. Po staletí se na tomto náměstí pořádaly trhy a veletrhy. Konaly se zde veselé slavnosti, ale i krvavé popravy. Posledním

delikventem, který zde pod tíhou meče naposledy vydechl, byl roku 1824 vrah Johann Christian Woyzeck, jenž se stal nesmrtelným díky skladatelům a spisovatelům.

Na tomto oblíbeném náměstí stojí ještě dnes v úterní a páteční dopoledne stánky. Na Velikonoce se konají historické velikonoční trhy (Historische Ostermesse) a na Vánoce samozřejmě vánoční trhy (Weihnachtsmarkt), které se odsud táhnou uličkami po celém centru. V teplejších měsících lákají četné akce, jako hudební festival Classic Open, trhy nebo městské slavnosti.

(Radostné) toulky za obchodem

Dominantou náměstí je **Stará radnice (Altes Rathaus)** [1], která byla postavena v roce 1556 tehdejší starostou a kurfiřtským saským stavitelem Hieronymem Lotterem. Lotter budovu nechal postavit na základech starších domů. Tuto skutečnost můžete ještě dnes poznat z menšího zlomu, který se nachází na jihozápadním rohu čelní strany budovy směrem k náměstí Marktplatz. Doba stavby této budovy trvající pouhých devět měsíců posloužila i propagandě. Cílem bylo ukázat návštěvníkům veletrhu, že lipští by zvládli vše, kdyby jen chtěli. Záměr vyšel – na obchodníky z celého světa to udělalo dojem, když se po pár měsících vrátili a našli všechno změněné.

Svou impozantní architekturou se Stará radnice řadí k nejkrásnějším renesančním radničním budovám v Německu. Při důkladnějším pohledu si můžete všimnout, že radniční věž neoznačuje střed budovy, ale střed náměstí a že se pod klenbou podloubí nachází obchody. Obojí by mělo poukázat na to, že jádrem a základem města a správy je obchod.

Dnes hostí stará radnice stálou výstavu **městského historického muzea (Stadtgeschichtliches Museum)** i sídlo správy a krátkodobé výstavy jsou k naleznutí v novostavbě v ulici **Böttchergässchen** [2].

Pro mlsné jazýčky

Průchod pod radniční věží vede přímo k náměstí **Naschmarkt** (mlsné náměstí). V dobách dřívějších trhů a veletrhů zde byly představovány nevšední potraviny, které bylo možné i ochutnat – tedy mlsat. Někteří domnívají, že právě díky tomu dostalo náměstí své jméno.

Na severním konci náměstí Naschmarkt uvidíte **starou obchodní burzu (Alte Handelsbörse)** [3], kterou dnes vlastní město a která se využívá k různým kulturním akcím.

Přímo před burzou stojí na podstavci **Goethův pomník (Goethedenkmal)**, který připomíná studijní pobyt mladého Goetha v Lipsku v letech 1765 až 1768. Obyvatelé Lipska mají tento pomník rádi, protože je duchaplný a veselý. Na podstavci poznáte portréty dvou žen, které vyobrazují obě Goethovy „přítelkyně“ – Friederike Oeser a Katharinu (Kätchen) Schönkopf – z dob, kdy pobýval v Lipsku, jako narážku na jeho zájem o ženské pohlaví a jeho vliv na svět žen. Tento velebásník je znázorněn v lehce natočeném postavení těla. Jeho pohled směřuje doprava k univerzitě, ale jeho krok vede doleva k dnešní Mädlerově pasáži a tam do sklípku Auerbachs Keller, což si obyvatelé Lipska volně interpretují rčením „Duch je odhodlán, ale tělo slabé.“¹

Pravé nakupování a hodování v Mädlerově pasáži

Když Anton Mädler v roce 1911 začal s demolicí bývalého Auerbachs Hof, aby postavil moderní veletržní pasáž, ozvaly se hlasy z celého světa, aby se sklípek **Auerbachs Keller** [1] zachoval. A. Mädler skutečně nešetřil ani náklady ani silami a historický vinný sklípek z 16./17. století začlenil do rozšířeného sklepního komplexu dnešního podniku. Pokud tedy chcete hodovat při vzpomínkách na Goethova „Fausta“, určitě se při vstupu do sklípku zeptejte na historickou část sklípku, jinak budete nakonec usazeni „jen“ v novostavbě z 20. století.

Na základech Aurbachs Hofu a sousedních pozemcích nechal Mädler postavit pasáž podle francouzského, příp. italského vzoru, která byla dokončena v roce 1914. **Mädlerova pasáž** [4] sloužila po svém dokončení jako veletržní dům porcelánu, vína a koženého zboží. Dnes je z ní exkluzivní část centra. Vedle drahých zlatnictví a obchodů s doplňky zde najdete především luxusní butiky a výjimečnou gastronomii (www.maedlerpassage.de).

ZA ROHEM

Fórum soudobých dějin Lipska (Zeitgeschichtliches Forum) [5], pobočka historického muzea Haus der Geschichte der Bundesrepublik Deutschland, se zabývá historií východního Německa po roce 1945 a svými krátkodobými výstavami se věnuje různým tématům spojených s NDR.

V **muzeu výtvarných umění (Museum der Bildenden Künste Leipzig)** [6] se nachází nejen jedna z nejstarších a nejbohatších měšťanských sbírek umění v Německu; od roku 2004 tato sbírka navíc sídlí v jedinečném sklem obloženém kubusu od architektů Hufnagel, Pütz &

¹ Pozn. př.: Český ekumenický překlad. Překlad převzat z: <https://www.bibleserver.com/text/CEP/Matou%C5%A126%2C28> [cit. 2019-07-20]

Rafalian. V kubusu se se zřetelem na umění nachází jedna z nejvýznamnějších německých uměleckých sbírek zaměřená na staroněmecké, nizozemské a německé malířství 19. století, umění v NDR a Novou lipskou školu a překvapivou prezentaci těch nejzajímavějších děl.

INFORMACE/OTEVÍRACÍ DOBY

Stará radnice (Altes Rathaus) s městským historickým muzeem (Stadtgeschichtliches Museum) [1]: Markt 1, Tel.: (0049)3419651320, www.stadtgeschichtliches-museum-leipzig.de, Út–Ne 10–18 hod, vstup 6 €, snížené vstupné 4 €, do 18 let a první středu v měsíci zdarma

Dům v uličce Böttchergäßchen [2] (s krátkodobými výstavami, knihovnou, fototékou a správou): Böttchergäßchen 3, Tel.: (0049)341965130, Út–Ne 10–18 hod, vstup 5/3,50 €, do 18 let a první středu v měsíci zdarma

Fórum soudobých dějin Lipska (Zeitgeschichtliches Forum) [5]: Grimmaische Straße 6, Tel.: (0049)34122200, www.hdg.de/leipzig, Út–Pá 9–18 hod, So/Ne 10–18 hod, vstup zdarma

Muzeum výtvarného umění (Museum der Bildenden Künste, MdBK) [6]: Katharinenstraße 10, Tel.: (0049)341216990, www.mdbk.de, Út, Čt–Ne 10–18 hod, St 12–20 hod, vstup: sbírka 5/3,50 €, krátkodobá výstava 8/5,50 €, kombinovaná vstupenka 10/7 €, každou první středu v měsíci a do 19 let zdarma

GASTRONOMICKÉ KRATOCHVÍLE

Auerbachs Keller [1]: pod Mädlerovou pasáží, Grimmaische Straße 2–4, Tel.: (0049)341216100, www.auerbachs-keller-leipzig.de, denně od 12 hod, historické vinárny Po–So od 18 hod. Žádný návštěvník Lipska si tento sklípek nesmí nechat ujít! Historické vinárny jsou otevřené jen večer a nabízí o něco dražší, ale zato kvalitnější historickou variantu k často příliš turistickému mainstreamu v „moderní“ části. Tříchodové menu od 54 €.

Zills Tunnel [2]: Barfußgässchen 9, Tel.: (0049)3419602078, www.zillstunnel.de, denně 11:30–24 hod. Kdo hledá saskou kuchyni, musí sem určitě zavítat. S jídelním lístkem si můžete jen tak mimochodem zlepšit i jazykové znalosti saštiny. Hlavní jídlo 14–19 €.

Gourmétagé [3]: v Mädlerspassage (Grimmaische Straße 2–4), Tel.: (0049)3419611090, www.gourmetage.com, Po–So 9:30–20 hod. Ať jde o sladké, nebo kyselé, maso, těstoviny, alkoholické nápoje nebo nejvybranější tabákové výrobky – excelentní nabídka za nádherným prostředím nijak nezaostává.

SUVENÝRY

Bachmann [1]: ve staré radnici, Markt 1, Tel.: (0049)3419601922, www.leipzig-laden-nr1.de, Po–So 10–20, Ne 11–18. Pokud hledáte cokoli tištěného o Lipsku, typický nebo bláznivý suvenýr, jste v tomto obchodě, který se od znovusjednocení Německa specializuje na Lipsko, naprosto správně.

F1: Chlapci se „zlatými hrdly“, kteří jdou na koncert Tomášského sboru

F2: Dolů k centrální stanici metra na náměstí Marktplatz

F3: V podkrovní komůrce se špičatou věžičkou v domě č. 6 na náměstí bydlel v roce 1787 básník Johann Gottfried Seume.

F4: Rotunda Mädlery pasáže si zaslouží i pohled vzhůru. Nachází se zde jedna z mála zvonkoher z míšeňského porcelánu. Pokud zde budete právě v celou hodinu, tak ji uslyšíte i hrát – většinou jde o pasáž z nějaké lidové písně.

P pasáže: Lipsko je plné pasáží – a každou stojí za to navštívit. V ulici Hainstraße, jež směřuje pryč z náměstí, je jich hned pět, které vedou do ulice Katharinenstraße, případně Fleischergässchen. Přímě na začátku ulice Hainstraße z náměstí Marktplatz je po levé straně vstup do pasáže Barthels Hof.

#3

Tomášský sbor a Johann Sebastian Bach – **kostel sv. Tomáše**

Pokud by se lipští dnes museli rozhodovat, kdo by zde byl bůh nebo alespoň jemu nejpodobnější, rozhodli by se zcela jistě pro Johanna Sebastiana Bacha. Tomu tak sice nebylo vždy, nicméně tajně byl oslavován již dlouho.

Johann Sebastian Bach se narodil v roce 1685 v Eisenachu. Do Lipska přišel po mnoha angažmá a zastávkách teprve v roce 1723, kdy získal zaměstnání kantora kostela sv. Tomáše a městského hudebního ředitele. Tehdy byl po Georgu Phillipovi Tellemannovi a Johannu Christophovi Gaupnerovi až třetí volbou a místo získal jen proto, že jej oba další kandidáti odmítli.

Dnes už chová město k Bachovi jiný vztah. V lipských hudebních dějinách se sice najdou i jiní významní hudebníci, jako například Felix Mendelssohn-Bartholdy, Anton Bruckner, Gustav

Mahler, Albert Lotzing a lipský rodák Richard Wagner, ale první místo zaujímá bezesporu Johann Sebastian Bach.

Hudba, hudba, hudba

Dvůr kostela sv. Tomáše společně se sousedními budovami musí vidět všichni Bachovi přívrženci a obdivovatelé. Zde se nachází Bachovo muzeum (Bach-Museum), Bachův archiv (Bach-Archiv) a **Bachův památník (Bach-Denkmal)** [3], který nalezneme ve středu náměstí před bočními vchody do kostela. Památník navrhl na začátku 20. století na zakázku města sochař Carl Seffner. Mistr je vyobrazen v nadživotní velikosti na vysokém podstavci, za sebou má svůj hudební nástroj, varhany, pravou ruku s notovým svítkem má zvedlou k dirigování, levou právě uvolnil od kláves varhan. Památník ho tak ctí jako skladatele a dirigenta, stejně jako varhanního virtuóza. Kapsy saka obrácené ven poukazují na to, že ho i přes zaměstnání kantora kostela sv. Tomáše trápily finanční problémy. Obzvláště působivé jsou Bachovy koncerty (Bach-Konzerte), které se konají v červenci a srpnu venku u památníku (volně přístupné).

Zvučné hlasy chlapeckého sboru

Přímo před Bachovým památníkem se nachází oba vedlejší vchody do **kostela sv. Tomáše (Thomaskirche)** [1]. Hlavní vchod na západní straně je otevřený jen při mších a koncertech. Stavba byla postavena ve 12. století a mezi lety 1492 a 1496 získala podobu pozdně gotického halového kostela. V roce 1539 zde Martin Luther vybízel k zavedení reformace v Sasku. Kostel je úzce spjat s **Tomášským sborem (Thomanerchor)**, který byl založen před více než 800 lety (1212) a představuje tak lipskou nejstarší kulturní instituci.

Svému dnešnímu vzhledu kostel vděčí přestavbě z konce 19. století v novogotickém stylu, která mu měla vrátit původní vzhled. Všechny barokní prvky byly odstraněny a **hlavní varhany** od firmy Sauer byly vestavěny na západní balkon. Obzvláště nápadná jsou pestrá **zasklená okna na jižní straně**, která vyobrazují slavné osobnosti spojené s kostelem. Nejnovější z nich, od lipského umělce Davida Schnella, připomíná mírovou revoluci. **Hrob Johanna Sebastiana Bacha** se nachází v chóru. Nové varhany, na kterých je možné Bachovu hudbu patřičně zahrát, našly v roce 2000 své místo na severním balkoně.

Historické ohlédnutí za Johannem Sebastianem

Naproti kostelu se nachází čerstvě zrekonstruovaný **Boseův dům (Bosehaus)** [2], jedna z renesančních staveb města. Tento dům patřil v 18. století továrníkovi Georgu Heinrichu Bosemu, sousedovi rodiny Bachových a kmotrovi několika Bachových dětí. Bose přestavěl dům podle svých potřeb. Samotný **letní sál** pocházející z této doby budí stále dojem barokní stavby. Dnes v Boseově domě sídlí největší výzkumná instituce věnující se Johannu Sebastianu Bachovi – **Bachův archiv** – a **Bachovo muzeum**. Od znovuotevření v roce 2010 se výstava o životě a tvorbě Bacha má multimediální charakter, jde tedy o muzeum doteku a interakce.

INFORMACE/OTEVÍRACÍ DOBY

Kostel sv. Tomáše (Thomaskirche) [1]: Thomaskirchhof 18, Tel.: (0049)341222240, www.thomaskirche.org, denně 9–18 hod, připojený **Thomasshop** Po–So 10–18, Ne 11–18 hod

Boseův dům (Bosehaus) s Bachovým muzeem (Bach-Museum) a Bachovým archivem (Bach-Archiv) [2]: Thomaskirchhof 15/16, Tel.: (0049)3419137202, www.bachmuseumleipzig.de a www.bach-leipzig.de, Út–Ne 10–18 hod, prohlídky v Ne v 11 a 15 hod a po domluvě, vstup 8/6 €, do 16 let a každé první Út v měsíci zdarma

Situované stylově v, příp. nad, bývalou lékárnou, se nachází **Saské lékárnické muzeum (Sächsisches Apothekenmuseum)** [4] na adrese Thomaskirchhof 12, Tel.: (0049)341336520, www.apothekenmuseum.de, Út, St, Pá–Ne 11–17, Čt 14–20 hod, 4/2,50 €, děti do 6 let zdarma

V **Nové radnici (Neues Rathaus)** [5] se pravidelně konají krátkodobé výstavy, vy můžete vylézt na radniční věž, která je svými 114 m nejvyšší věží v Německu, a jet páternosterem! Martin-Luther-Ring 4–6, Tel.: (0049)3411230, www.leipzig.de, Po–Čt 8–18, Pá 8–15 hod

GASTRONOMICKÉ KRATOCHVÍLE

Bachstübl [1]: Thomaskirchhof 12, Tel.: (0049)3419602382, hlavní chod 10–16 €. Během letních koncertů u Bachova pomníku můžete sedět na zahrádce před Bachstübl a vychutnávat si hudbu.

Nočním sovám můžeme doporučit restaurace **Zur Pleißenburg** [2] (Ratsfreischulstraße 2, Tel.: (0049)3419602653, denně 9–5 hod). Zde se téměř nepřetržitě servíruje domácí saská kuchyně.

NEVŠEDNÍ OBCHOD

Silke Wagler Couture [1]: Thomaskirchhof 20, Tel.: (0049)3419800950, www.modeatelier-wagler.de. Nádherné kolekce a střihy na míru podle mota „oblečení je naší druhou kůží“.

F1: Jedním z nejoblíbenějších míst k odpočinku a hraní v centru města u mladé i starší generace je zeleň mezi náměstím Marktplatz a kostelem sv. Tomáše.

F2: Bez Johanna Sebastiana Bacha se ve městě hudby Lipsku neobejde (téměř) nic. Tomu tak ale nebylo vždy: Za svého života se Bach stále cítil nedostatečně oceněn – a špatně placen. Po jeho smrti se jeho hudba hrála jen sotva. Až Mendelssohn mu znovu dopomohl k zaslouženému renomé.

F3: V roce 2015 byla každá z celkem 4267 píšťal Bachových varhan vymontována vyčištěna, namontována a intonována.

M moteta: Moteta se hrají i dnes každý páteční večer v 18 hod a každé sobotní odpoledne v 15 hod v kostele sv. Tomáše. Ale pozor: moteta nejsou vždy Bachovými skladbami, a ne vždy je zpívá Tomášský sbor!

#5

Věda, hudba a peníze – kolem náměstí Augustusplatz

Proč se jmenuje Lipská filharmonie Gewandhaus? Co představuje dům tří scénických umění? Jakto, že vypadá hlavní budova univerzity částečně jako kostel? Co dělají zvoníci na střeše bývalého bankovního domu? Budovy okolo náměstí Augustusplatz vyvolávají řadu takových otázek – a zároveň na ně odpovídají.

Náměstí Augustusplatz (Augustovo náměstí) dělá dojem v první řadě svou rozlohou. S plochou 40 000 m² je největším náměstím ve městě – a snad i nejoblíbenějším – a jedním z hlavních vstupů do centra. Protože je náměstí skoro kompletně bez aut, využívají mnozí zastávky a podzemního parkoviště, aby zde započali své toulky městem.

Kromě budov okolo náměstí, je to právě novobarokní kašna **Mendebrunnen** [1], která na sebe strhává pohledy. Svými figurami seskupenými kolem obelisku připomíná římské vzory. V 19. století tuto kašnu zasponzorovala jedna bohatá vdova obchodníka a kašna získala kvůli článku „zuřivého reportéra“ Egona Erwina Kische na začátku 20. století pověst, že byla zaplácena

nějakou prostitutkou. A protože ošklivé pomluvy mají často větší sílu přetrvávat než historické skutečnosti, nazývají někteří starší obyvatelé Lipska tuto kašnu ještě dnes pohrdavě „Nuttenbrunnen (kašna šlapek)“.

Hudba v domě výrobců rouch a suken?!

Přímo před kašnou Mendebrunnen se tyčí mohutné skleněné průčelí třetí lipské koncertní haly **Gewandhaus** [2], která byla slavnostně otevřena v roce 1981. Je domovem světoznámého Gewandhausorchestru. Především velký sál nabízí nesčetným hudebním a nehupebním hostování ideální prostory.

Za své jméno orchestr a budova vděčí tomu, že 16 hudebníků, kteří byli od roku 1743 financováni 16 bohatými obchodníky, vystupovali od roku 1781 v přestavěném sále budovy výrobců rouch a suken. Již tehdy bylo možné si přečíst moto orchestru vyvedené psacím písmem nad jevištěm orchestru – „Res severa verum gaudium“ – „Vážná věc je pravá radost“². Dnes je toto moto k vidění na velkolepých varhanách.

Gewandhausorchestr nevystupuje ostatně jen zde, ale i v kostele sv. Tomáše při motetech a v opeře na protilehlém konci náměstí.

Co mají Benátky, Hamburg a Lipsko společné?

Lipská **Opera** [3] je se svými operami, operetami a baletem klasickým domem scénických umění, který spojuje tyto tři složky pod jednou střechou. Již v roce 1693 byl u Leipziger Brühl otevřen první operní dům ve městě. Lipsko tak hostí po Benátkách (1637) a Hamburku (1678) třetí nejstarší měšťanskou operu Evropy. Od roku 1868 se nachází na náměstí Augustusplatz.

Stará budova se však stala obětí válečného ničení a bylo tak zapotřebí nové. V roce 1960 slavnostně otevřeli nový operní dům „Mistři pěvci norimberští“, protože Wagnerova hudba zde hraje vedle inscenací současných děl stále velmi důležitou roli.

K lipské opeře vedle zpěváků, operního sboru a Lipského baletu patří i **Hudební komedie (Musikalische Komödie)** s vlastní scénou v lipské čtvrti Lindenau, kterou lipští mile nazývají MuKo.

² Pozn. př.: Překlad převzat z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/res-severa-verum-gaudium> [cit. 2019-07-20]

Mumie a klasická moderna

Výškový dům **Krochhochhaus**, který se nachází přímo vedle opery, byl postaven v letech 1927/28 pro Krochovu rodinu jako bankovní dům. Mělo jít o moderní adaptaci *Torre dell'orologio*, který stojí v Benátkách na náměstí sv. Marka. A skutečně není převzata jen neobvyklá zvonkohra na střeše, ale i další prvky jako třeba hodiny ukazující fáze měsíce, lvi, a dokonce i moto jsou aluzemi na památný vzor. Malý rozdíl mezi Itálií a Saskem přece jen zůstává: lipský latinský nápis uvádí, že práce nad vším vítězí³, kdežto v Itálii tím, kdo vítězí, je a zůstává láska.

Dnes se banka nachází již pouze ve vedlejší budově po pravici. Do domu Krochhochhaus se nastěhovalo **egyptské muzeum (Ägyptisches Museum)** [4] lipské univerzity společně s asyrologickým institutem, jazykovým institutem a egyptologickým institutem se svými zajímavými sbírkami včetně mumií – ostatně se jedná o jednu z nejstarších sbírek v Německu.

Památná univerzita

Po Ruprechto-Karlově univerzitě v Heidelbergu je „Alma Mater Lipsiensis“ druhou nejstarší univerzitou na německém území. Od jejího založení v roce 1409 se zde vyučuje bez přerušení. V roce 2009 oslavila své 600. výročí. Toto jubileum obdarovalo **univerzitu** kompletní rekonstrukcí kampusu, který navrhl nizozemský architekt Erick van Egeraat a který náměstí Augustusplatz dodává zcela nový vzhled. Nová budova odkazuje na svoji předchůdkyni z 19. století, která byla během druhé světové války poškozena a v roce 1968 společně s univerzitním kostelem odstřelena a zbourána. Tou částí budovy, která svými vnitřními prostory připomíná kostel, je aula univerzity.

Umělecká sbírka (Kustodie [5]) univerzity zahrnuje cca. 10 000 objektů z posledních 600 let.

Mrakodrap **City-Hochhaus** [6] je se svými 142 m nejvyšší budovou města a patřil dříve jako seminární budova k univerzitě. Po převratu byl prodán a zmodernizován jako kancelářský a obchodní dům. Do spodních osmi pater se nastěhoval Středoněmecký rozhlas MDR se svým rozhlasovým symfonickým orchestrem.

³ Pozn. př.: Překlad převzat z: <https://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/labor-improbis-omnia-vincit> [cit. 2019-07-20]

ZA ROHEM

Mořicova bašta (Moritzbastei) [7] je jediným pozůstatkem lipského městského opevnění. Bašta pojmenovaná po Mořici Saském byla vybudována po šmalkaldské válce v polovině 16. století. Později chátrala, protože zůstala bez armádního využití; ke konci 18. století na jejích základech stála první lipská měšťanská škola. Zbylé městské hradby byly srovnány se zemí a vznikla tak okružní promenáda, která jako zelený pruh obklopuje střed Lipska. Znovu objevená byla bašta až na začátku 70. let při výkopových pracích pro městský mrakodrap. Studenti – mezi nimi Angela Merkelová – odklidili ruiny, a tak se zde zrodil ve své době největší studentský klub v Evropě. Dnes je Mořicova bašta u (stále) mladých místních i návštěvníků oblíbeným místem akcí s gastronomií.

INFORMACE/OTEVÍRACÍ DOBY

Koncertní hala **Gewandhaus** [2]: Augustusplatz 8, Tel.: (0049)3411270280, www.gewandhausorchester.de, ceny vstupenek podle představení

Lipská Opera (Oper Leipzig) [3]: Augustusplatz 12, Tel.: (0049)3411261261, www.oper-leipzig.de, ceny vstupenek podle představení

Egyptské muzeum lipské univerzity (Ägyptisches Museum der Universität Leipzig) [4]: Goethestraße 2, Tel.: (0049)3419737015, www.gko.uni-leipzig.de/aegyptisches-museum, Út–Pá 13–17, So/Ne 10–17, vstup 5/3 €

Umělecká sbírka **Kustodie der Universität Leipzig** [5]: Ritterstraße 26, Tel.: (0049)3419730170, www.zv.uni-leipzig.de/kustodie, Po 11–15 a podle domluvy

GASTRONOMICKÉ KRATOCHVÍLE

Barbakane, Fuchsbau a Schwalbennest jsou jména jednotlivých studentských kaváren a hospod v **Mořicově baště (Moritzbastei)** [1] (Universitätsstraße 9, Tel.: (0049)341702590, www.moritzbastei.de, Po–Pá od 10, So od 12 hod), ve které se konají i různé akce.

Panorama Tower [2]: Augustusplatz 9, Tel.: (0049)3417100590, www.panorama-leipzig.de, Po–Čt 11:30–23, Pá/So 11:30–24, Ne 9–23, hlavní chody 20–29 €, menu 40–53 €

KULTURA

Gewandhausshop [1]: Augustusplatz 8, Tel.: (0049)3411270396, www.gewandhaus-shop.de, Po–Pá 10–18, So 10–14. Fanouškové Gewandhausu zde najdou mimo jiné i nejlepší nahrávky orchestru a jeho kapelníků.

F1: Vodní alegorie u kašny Mendebrunnen s pohledem na operu

R rozruch: Rekonstrukce náměstí Augustusplatz se v letech 2006/07 postarala u obyvatelstva o velký rozruch. Mnozí vnímali náměstí kvůli podloubím za přetvořené a kvůli východům z podzemních garáží, které posměšně označovali jako hrnce na mléko (Milchtöpfe), za zohavené. To, že tím ale do té doby všudypřítomné parkoviště zmizelo, se jim pak všem líbilo, podobně jako i hry stínů před večer osvětlenými hrnci na mléko...

Něco k přečtení: Lipsko, 1968: vedení NDR nechává svévolně odstřelit kostel sv. Pavla (Paulinerkirche), místo setkávání opozice. Student fyziky Harald Fritzsche rozbaluje během mezinárodní významné události při mimořádné akci protestní transparent. Východoněmecká tajná policie Stasi pátrá po Fritzschevi, který už plánuje svůj útěk. Se skládacím člunem chce z Bulharska uniknout přes Černé moře do Turecka. Harald Fritzsche, jenž je mezitím renomovaným fyzikem, líčí autentický obraz NDR v pozdějších 60. letech, informuje o odporu proti režimu a vypráví příběh svého riskantního útěku. Napínává faktografická kniha **Útěk z Lipska (Flucht aus Leipzig)**, která poprvé v Německu vyšla v roce 1990, poté upadla v zapomnění a nyní zde byla znovu vydána Connewitzkým nakladatelstvím (Connewitzer Verlagsbuchhandlung).

F2: Pohled z Johanna-parku na Novou radnici a mrakodrap City-Hochhaus: „Panorama Tower“ ve 29. poschodí tohoto obra je mou oblíbenou restaurací, když se ohlásí návštěva, která je v Lipsku poprvé. Už samotné jídlo je zážitkem pro smysly a dechberoucí výhled z nejvyšší budovy města to jen završí.

#9

Velkolepý památník – **památník Bitvy národů**

Lipsko psalo světové dějiny 18. října dvakrát: 1989 jednotně odstoupila z důvodu masivních protestů ve městě vláda NDR a o 176 let dříve se Napoleon bil a vydal svojí armádě Rýnského spolku příkaz k ústupu. První velká masová bitva novověku byla u konce.

V říjnu 1813 mělo Lipsko pouze 33 000 obyvatel. O to monstróznější jim musela připadat masa asi 500 000 vojáků, kteří zde nechtěli jen bojovat, ale museli zde být i ubytováni a postaráno o ně. Rusové, Prusové, Rakušané a Švédové zde spojili své armády, aby Francouzům a jejich spojencům z Itálie a také ze Sasky pomohli čelit v rozhodující bitvě. Po pouhých čtyřech dnech bylo 19. října 1813 rozhodnuto: Napoleon byl poražen a musel se se svou armádou tvořenou Rýnským spolkem vydat na ústup směrem ke Francii. Bylo potřeba pohřbít více než 120 000 padlých a zhruba o stejné množství poražených muselo být postaráno, což představovalo pro Lipsko z logistického hlediska obrovskou výzvu.

Sasové se postavili vznikajícím snahám o výstavbu památné stavby na místě jejich žalostné porážky naprosto bez zájmu. Přesto však tyto snahy sjednoceného Německého císařství po roce 1871 vyústily ve stavbu tehdy největšího památníku v Evropě. Po 15 letech stavby byl **Památník Bitvy národů (Völkerschlachtdenkmal)** [1] 18. října 1913 v rámci 100. výročí vítězství nad Napoleonem slavnostně otevřen. Jako podstavec slouží **Krypta**, která se zvenčí podobá pyramidě a která vzpomíná na padlé. Nad ní se klene síň slávy (**Ruhmeshalle**), která oslavuje vítězství nad Napoleonem a začátky osvobození Evropy. V obrovské kopuli (**Kuppel**) znázorňuje 324 reliéfů jezdců ve skoro životní velikosti válečníky, kteří se vracejí domů.

Vy můžete památník Bitvy národů navštívit buď tak, že vyjdete pěšky 500 schodů až k vyhlídkové terase ve výšce 91 m, nebo použijete jeden ze dvou výtahů až ke střednímu východu a ochozu ve výšce 57 m.

Více se o bitvě dozvíte v pravé postranní budově na **výstavě fóra 1813 (Forum 1813)**. Pokud je vám příjemnější živé vystoupení, pak přijďte v říjnu. To se konají – především ve výročí – četné bivaky s lidmi z celé Evropy v uniformách věrných originálu, kteří rekonstruuji tehdejší způsob života a bitvy.

Skuteční fanoušci navštíví minimálně ještě blízký památník **Napoleonstein** nebo se vydají na prohlídkovou túru „Po stopách Bitvy národů“ (www.leipzig-erleben.com). V Lipsku připomíná bitvu a její vrcholy celkově přes 100 památníků.

Klidnější atmosféra je hned vedle na **jižním hřbitově (Südfriedhof)**. Ten byl vybudován dlouho po bitvě a dlouho před památníkem. Flora, fauna a neobyčejné náhrobky dělají z druhého největšího hřbitovního parku v Německu jedno z nejkrásnějších míst odpočinku svého druhu.

Ortodoxní a mírumilovný

O něco blíže k centru se nachází **ruský kostel sv. Alexia (Russische Gedächtniskirche des Hl. Alexius)** [4]. Kostel byl stejně jako památník Bitvy národů slavnostně otevřen v říjnu 1913 a od té doby slouží ruskému lidu jako kostel a stejně tak jako památník proslulého vítězství ruské armády. Vevnitř se vás díky konstrukci stanové střechy zmocní jedinečný prostorový dojem, který je dále umocněn nádhernou ikonostas, která je 17 m vysoká a sestává ze 78 ikon.

Vedle kostela se nachází park **Friedenspark** (park míru) [5], který však připomíná evropský mír po druhé světové válce. V severní polovině parku najdete **zahradu vůní a hmatu (Duft- und Tastgarten)** [6], **zahradu lékárníka (Apothekergarten)** [7] s četnými historickými a dnes běžnými léčivými bylinami a **Botanickou zahradu lipské univerzity (Botanischer Garten der Universität Leipzig)** [8].

Tištěné národní památky

Naproti ruskému kostelu se nachází lipská pobočka **Německé národní knihovny (Deutsche Nationalbibliothek)** [9]. Jde o původní budovu založenou v roce 1912 jako instituci a v roce 1917 slavnostně otevřenou jako budovu německé knihovny s muzeem knih a písma (Buch- und Schriftmuseum) v přístavbě z roku 2011. Muzeum se snaží šikovným způsobem udělat z dějin písma, knih, ale i moderních dějin zážitek.

ZA ROHEM

Od konce ledna 2017 do začátku roku 2019 jste se ve výstavní budově **Pamometer** [10] mohli „ponořit“ k virtuálnímu, dávno potopenému vraku Titaniku. Výtvarník panoramatu Yadegar Asisi přenesl návštěvníky téměř 4 000 m pod mořskou hladinu, kde mohli vidět na dvě části rozpadlý vrak lodí, části divoce roztroušeného vybavení a osobních věcí z paluby Titaniku. Dnes se můžete vydat do zahrady Carola's Garden a detailně ji prozkoumat z pohledu mravence nebo třeba zrnka pylu. Na Starém veletrhu (**Alte Messe**) [11] můžete nakupovat ve vetešnictvích a nákupních domech, hrát futsal nebo od roku 1913 navštívit nějakou akci ve velkolepé kopulovité hale (32 m vysoká) paláce **Volkspalast** (Eventpalast), který nabízí až 2 000 míst.

INFORMACE/OTEVÍRACÍ DOBY

Památník Bitvy národů (Völkerschlachtdenkmal) a Forum 1813 [1]: Prager Straße, Tel.: (0049)3412416870, www.stadtgeschichtliches-museum-leipzig.de, duben–říjen denně 10–18, listopad–březen do 16 hod, vstup 8/6 € za obojí dohromady

Jižní hřbitov (Südfriedhof) [3]: Friedhofsweg 3, Tel.: (0049)3411235700, duben–září denně 7–21, říjen–březen 8–18 hod, vstup zdarma

Ruský kostel (Russische Kirche) [4]: Phillip-Rosenthal-Straße 51a, Tel.: (0049)3418781453, www.russische-kirche-l.de, denně 10–17, prosinec–únor do 16 hod

Botanická zahrada (Botanischer Garten) [8]: Linnéstraße 1, Tel.: (0049)3419736850, www.bota.uni-leipzig.de, denně 9–20, v zimním období a skleníky kratčeji, vstup do skleníků 4 €, jinak zdarma

Muzeum knih a písma (Buch- und Schriftmuseum) v Německé národní knihovně (Deutsche Nationalbibliothek) [9]: Deutscher Platz 1, Tel.: (0049)3412271324, www.dnb.de/dbsm, Út–Ne 10–18, Čt 10–20 hod, vstup zdarma

Panometer [10]: Richard-Lehmann-Straße 114, Tel.: (0049)3413555340, www.panometer.de, Út–Pá 10–17, So/Ne 10–18 hod, vstup 11,50/10 €, děti 6 €

Výstaviště Starého veletrhu (Gelände der Alten Messe) [11]: Deutscher Platz 4, Tel.: (0049)341226000, www.alte-messe-leipzig.de, www.eventpalast-leipzig.de

GASTRONOMICKÉ KRATOCHVÍLE

Parkrestaurant am Völkerschlachtdenkmal [1]: Prager Straße 210, Tel.: (0049)3418607615, www.r-a-v.de, denně od 10:30 hod. Domácí kuchyně v atmosféře NDR. Obzvláště pěkně se jí venku s výhledem na památník.

F1: Archanděl Michael jako symbol vítězství nad zlem na podstavci památníku Bitvy národů

F2: Na rybníku před památníkem se jednou ročně zcela skromně koná „Régates de Baquet“, závody vodních vozítek kulturní instituce naTo. Pestrobarevné houfy nebojují jen o vítězství v pádlování nebo šňouchání se dlouhou tyčí, u kterého jde o to shodit protivníka do poloslané vody. Kromě toho jsou oceněny i nejlepší kostýmy a vybízí k nejdivočejším kreacím.

Něco k přečtení: Trochu jiné přiblížení historických událostí Bitvy národů a pozdějšího vývoje Lipska nabízí kniha Ericha Loesta **Památník bitvy národů (Völkerschlachtdenkmal)**, která

na západě Německa vyšla už v roce 1984. Kniha dělá dojem už hravým propojením motivů a postav, časových rovin, faktů a fikce. Takto se můžete tomuto komplexnímu tématu poutavě přiblížit.

F3: Zahrada vůní a hmatu vás zavede do říše smyslů. Nejodvážnější si nasadí pásku přes oči a prozkoumají tuto bezbariérovou část botanické zahrady vytvořenou především pro slepé a zrakově postižené sami jen nosem a rukama.

2. Překladatelská analýza výchozího textu

Překladatelská analýza je důležitou součástí překladelovy práce a měla by předcházet každému překladu. Analýza slouží správnému pochopení a interpretaci výchozího textu a vede překladatele k výběru překladatelské metody. Na následujících stránkách proto provedu analýzu podle modelu německé translatoložky Christiane Nordové, který popisuje ve své knize *Textanalyse und Übersetzen: Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse* (2009). Nordová rozděluje faktory na vnětextové a vnitrotextové a ty dále popisuje.

2.1. Vnětextové faktory

V této části se budu zabývat vnětextovými faktory, které zpravidla nelze vyčíst z textu samotného, protože podle Nordové (2009) vychází z textového okolí. Mezi tyto faktory se řadí autor, vysílatel, příležitost, záměr, příjemce, médium, místo a čas vzniku textu, funkce a styl textu.

2.1.1. Autor, vysílatel a příležitost

Autorem a vysílatelem textu bývá často jedna osoba, ale v tomto případě si myslím, že jsou odlišní. Vysílatelem textu je nakladatelství DuMont, které v rámci své řady turistických průvodců *DuMont direkt* vydalo i díl o Lipsku. Tuto řadu píší různí autoři, kteří pravděpodobně mají zkušenosti s danou destinací.

Autorkou textu je Susann Buhl, která se podle krátkého rozhovoru přímo na stránkách DuMont k psaní průvodce pro toto nakladatelství dostala přes kamaráda, který ji z časových důvodů poprosil o pomoc. Nakonec zůstala na přepracování průvodce skoro sama. Tento příběh se však vztahuje k prvnímu průvodci Lipskem, na kterém se spisovatelka podílela. Příležitost vzniku tohoto jejího třetího průvodce tedy není známa. Lze se ale domnívat, že se Buhl osvědčila, a proto jí nakladatelství nabídlo doplnit řadu *DuMont direkt* knihou o Lipsku.

Autorka je kunsthistorička a mimo tři průvodců Lipskem napsala i několik populárně naučných knih většinou spojených s Lipskem. K tématu průvodce má Buhl velmi osobní vztah. Z Lipska pochází, a i když už v Lipsku nebydlí, stále se sem pravidelně vrací za prací.

2.1.2. Záměr

Záměrem vysílatele, tedy nakladatelství, je jako u ostatních turistických průvodců, poskytnout návštěvníkům Lipska informace o tomto městě, o jeho historii, současnosti, kultuře, přírodě, gastronomii, zajímavostech, příbězích a všem možným s ním spojeným. Mimo to mělo nakladatelství i zájem rozšířit řadu *DuMont direkt* o další titul. Intencí autorky je také uvést zaručené tipy, které často čerpá ze svých zkušeností, a nalákat turisty do Lipska samotného a do jeho méně známých zákoutí.

2.1.3. Příjemce

Předpokládanými příjemci výchozího i cílového textu jsou turisté, kteří plánují navštívit Lipsko nebo v něm už jsou a chtějí se o něm dozvědět více. Kniha je psána srozumitelným jazykem, a tak vhodná pro širokou veřejnost bez jakéhokoliv omezení. Určit přesněji staří/mladí čtenářů je proto těžké, ale pravděpodobně jsou jimi dospívající a dospělí. V průvodci jsou popsány jak klasické turistické cíle, určené převážně lidem, kteří navštěvují Lipsko poprvé, tak i méně známá zákoutí města, takže si přijdou na své i pravidelní návštěvníci.

Příjemce výchozího a cílového textu se liší svou příslušností k jiné jazykové a kulturní společnosti. Kniha je cílená na německého čtenáře, což lze poznat z častých kulturních, historických a literárních narážek, hovorových výrazů, dialektu a celkově v některých pasážích hrou s německým jazykem. Odlišnost výchozí a cílové skupiny čtenářů zdůrazňuje i Nordová (2009) a upozorňuje na to, že si překladatel na tuto skutečnost musí dát pozor. Já jsem například musela místy využívat vnitřních vysvětlivek.

2.1.4. Médium

Kniha se objevila v písemné verzi v edici *DuMont direkt* nakladatelství DuMont. DuMont je nakladatelstvím z Kolína nad Rýnem, které se od 70. let soustřeďuje na turistické průvodce a cestovatelskou literaturu, ale v roce 1998 rozšířil své působení i na krásnou a další populárně naučnou literaturu.

Já jsem pracovala s tištěnou brožovanou verzí publikace, která je dostupná i v elektronické verzi.

2.1.5. Čas a místo vzniku textu

Kniha vyšla v roce 2017 v Německu v Ostfilden, ale vznikala v Lipsku a jeho okolí. Publikace se zatím nedočkala nového vydání. Jak už je zmíněno u faktoru příjemce, kniha vyšla v Německu pro německé publikum, takže se zde vyskytuje hodně německých reálií. Kniha je psána spisovným jazykem, ale občas se zde vyskytují hovorové výrazy a spojení ze saského dialektu a jedna celá stránka je věnována typicky lipským výrazům, které jsou vysvětlené. Díky tomu, že byla kniha vydána poměrně nedávno, nebylo potřeba ve vybraných kapitolách výrazných aktualizací, jen jedné větší spojené s výstavou, která už byla nahrazena jinou (viz kapitola *Typologie a řešení překladatelských problémů*).

2.1.6. Funkce a styl textu

Podle Jakobsonova rozdělení funkcí (Jakobson 1995) v textu dominuje funkce referenční (informativní), protože jde o turistického průvodce, který má za cíl čtenáře informovat o místech, která stojí za to navštívit. S tím souvisí další důležitá funkce – funkce konativní (apelová), která čtenáře nabádá a motivuje, aby tato místa opravdu navštívil. Mimo těchto dvou nejvýraznějších funkcí, najdeme v textu i funkci estetickou (poetickou) například v obrazných pojmenováních a expresivních výrazech a funkci emotivní (expresivní). Autorka místy vyjadřuje svoje subjektivní doporučení, názory a pocity.

Podle současné stylistiky (2008) sedí na turistické průvodce nejvíce charakteristika stylu populárně naučného, který se sice řadí pod odborný styl, ale je směřován ne na odborníky, ale spíše na zájemce o téma a tomu je i podřízen výběr faktů a forma zpracování. Dochází k tzv. beletrizaci a přiblížení k publicistice a krásné literatuře. To dokazuje i výchozí text.

2.2. Vnitrotextové faktory

V další části se budu věnovat vnitrotextovým faktorům, které vychází přímo z textu samotného a patří mezi ně téma, obsah, presupozice, výstavba a členění textu, nonverbální prvky, lexikum, syntax a suprasegmentální prvky.

2.2.1. Téma a obsah

Již název publikace *Leipzig* čtenářům říká, co je jejím tématem. Jde o různá místa, akce, atrakce a informace spojené s Lipskem. Kniha je rozdělená do několika částí, a to podle informací,

kteře tyto části podávají, a jakou formou. Pro překlad jsem si vybrala dvě dvojstránky z úvodních obecných informací o Lipsku a čtyři hlavní kapitoly.

Jednotlivé části a kapitoly knihy na sebe nijak nenavazují a je proto možné je číst v jakémkoliv pořadí, jen místa zmíněná v první části v obecných informacích jsou poté v hlavních kapitolách více rozebrána, takže je vhodné je číst v tomto pořadí. Autorka na kapitoly navzájem nijak neodkazuje.

Hlavní kapitoly nijak do tematických celků rozdělené nejsou, jen se začíná u centra a pokračuje postupně do okolí a okrajových čtvrtí a částí Lipska. Překládané kapitoly se zabývají dvěma největšími náměstími Marktplatz a Augustusplatz, kostelem sv. Tomáše, a památníkem Bitvy národů. U obou náměstí jsou zmíněny především významné budovy a místa, které se na nich nebo v jejich okolí nachází a informace k nim. Kapitola o kostelu sv. Tomáše je zaměřená na osobnost Johanna Sebastiana Bacha, který je s tímto kostelem spojený, a hudbu v Lipsku. A poslední kapitola je o bitvě Národů a jejích památnících a také zajímavostech v okolí památníku Bitvy národů. V obecných informacích o Lipsku je nejprve uvedeno, v jakých oblastech je Lipsko významné, a poté je stručně charakterizováno centrum a některé důležité lipské čtvrtě.

2.2.2. Presupozice

Výchozí text je určen pro čtenáře z německé jazykové oblasti, proto se u nich nepředpokládají žádné extra znalosti této tematiky, stačí jen všeobecné znalosti například z historie nebo kultury (rozdělení Německa, některé významné osobnosti, ...). Čtenář cílového jazyka, ale některé z těchto znalostí mít nemusí, proto jsem občas využila vnitřních vysvětlivek.

Největší presupozicí, kterou má čtenář výchozího textu oproti čtenáři cílového textu je jazyk. Ten se projevoval především u toponym, ale k těm se ještě vrátím. Mimo jiné se ve vybraných kapitolách nachází i úryvek z Bible, který je v německé jazykové oblasti rčením, ale pro českého čtenáře ne.

2.2.3. Výstavba a členění textu

Knihy je podle informací a formy rozdělena do několika částí. Nejprve se čtenář dočte o pár zajímavostech, aby byl namotivován číst dále, pak se dozví obecné informace o Lipsku a stručně o některých jeho částech. Následuje hlavní část s 15 kapitolami, které jsou zaměřené vždy na jedno místo, čtvrť nebo část Lipska. Ke konci je ještě několik doplňujících tematických

stránek s tipy na jídlo, ubytování nebo různé akce. Poté následuje již zmíněná stránka s originálními lipskými výrazy a kniha je uzavřena rejstříkem názvů.

Překládané úvodní informace o Lipsku jsou členěny jen několika podnadpisy a doplněny fotkou s popiskem. Hlavní kapitoly jsou oproti tomu výrazně členitější. Každá kapitola je uvedena stručným nadpisem, ve kterém je zmíněno nejprve nějaké lákadlo, o co v kapitole půjde, a za pomlčkou následuje konkrétní místo, o kterém kapitola vypráví. Podobně jako v novinových článkách na nadpis navazuje krátký úvodní odstavec se sumarizací kapitoly nebo jejími zajímavostmi k nalákání čtenáře. Poté už následuje hlavní část, která je rozdělená menšími podnadpisy. Na konci skoro každé kapitoly je odstavec s podnadpisem *UM DIE ECKE*, který je navíc graficky od zbytku oddělen zelenou šipkou a který, jak samotný podnadpis napovídá, popisuje budovu nebo místo, které je kousek dál, ale stále v blízkosti. Každá kapitola dále obsahuje zelený informační rámeček s mapkou a po okrajích jsou popisky fotek, menší fotky a obrázky a doplňující informace a tipy.

Z hlediska mikrostruktury textu podle Nordové (2009) sestává kniha z jednoduchých vět a krátkých souvětí. Věty většinou rozvíjí již v předešlém úseku uvedené informace nebo přidávají nové.

2.2.4. Nonverbální prvky

Nonverbální prvky jsou u turistických průvodců a podle *Současné stylistiky* (2008) i celkově u populárně naučného stylu významnou součástí. Hlavní roli zde hrají především fotografie, obrázky a mapky, které mají za cíl čtenáře nalákat a poskytnout mu představu o tom, jak dané místo vypadá, a zároveň mu pomoci, aby toto místo našel. Dalším nonverbálním prvkem jsou v knize barvy. Ty jsou ve výchozím textu patrné u informačních rámečků, které jsou podbarvené zeleně, a u obsahu těchto rámečků. Jednotlivá místa jsou vždy označena číslicí (i v samotném textu kapitoly) a tyto číslice jsou podle kategorií památky, jídlo, suvenýry a další různě barevné a stejně tak barevně zakreslené i v mapce. Již zmiňovaný poslední odstavec skoro každé kapitoly je od ostatních kapitol oddělen zelenou čarou s šipkou, a i nápis *UM DIE ECKE* je zeleně. Posledním pozoruhodným prvkem je layout. Hlavní kapitoly mají na vnějších stranách sloupce, ve kterých se nachází vedlejší a doplňující informace.

Kniha je navíc doplněna městským plánkem, ve kterém jsou mimo jiné vyznačena čísla kapitol s místy, která popisují.

2.2.5. Lexikum

Výchozí text je psán převážně současnou spisovnou němčinou, ale vyskytují se v něm i hovorové výrazy (*flott, chillen, unterm, ...*) a hovorová spojení obsahující často nějakou partikuli (*mal, doch, ...*). Výjimečně se ale objeví i výrazy z druhého pólu slovní zásoby, jako například *schwelgen*. *Duden online*⁴ toto sloveso hodnotí jako *gehoben* nebo *veraltend*.

Dalším výrazným rysem tohoto textu jsou expresivní, a hlavně hodnotící výrazy. Ty text částečně přibližují k publicistickému stylu, což je ale podle *Současné stylistiky* (2008) jedna z charakteristik populárně naučného stylu. Populárně naučný styl je podtypem odborného stylu, proto se v textu nachází i řada termínů. Většina těchto termínů jsou německá toponyma a antroponyma. Z hlediska slovtvorby se v textu nachází spousta kompozit, která jsou pro němčinu typická. Jejich problematiku překladu a také odborných termínů zmíním ještě v kapitole *Typologie a řešení překladatelský problémů*.

2.2.6. Syntax

Ve výchozím textu se nachází jak jednoduché věty, tak i složitější souvětí, a to podřadná i souřadná. Souvětí jsou často spojena pomocí spojky, ale najdou se občas i asyndetická spojení. V textu se nachází také několik vsuvek a dovysvětlení, která jsou propojena pomlčkami.

„Er ist mit einer Fläche von 40 000 m² der größte Platz der Stadt – wenn auch nicht ihr beliebtester – und einer der Hauptzugänge zur Innenstadt.“ (str. 38 VT)

Celkově jsou vyjádření místy dost komprimovaná a je zde častá nominalizace. Např.:

„Der letzte Deliquent, der unterm Schwert sein Leben aushauchte, war 1824 der durch Komponisten und Schriftsteller unsterblich gemachte Mörder Johann Christian Woyzeck.“ (str. 20 VT)

„Da im Zweiten Weltkrieg nur etwa 20 % der Stadt zerstört wurde, präsentiert sich Leipzig heute im Zentrum mit einer verhältnismäßig geschlossen wirkenden historischen Bebauung.“ (str. 10 VT)

Některá složitá souvětí s nominálními konstrukcemi bylo proto pro přehlednost potřeba do češtiny trochu rozvolnit vedlejší větou.

⁴ <https://www.duden.de/rechtschreibung/schwelgen> [cit. 2019-07-08]

2.2.7. Suprasegmentální prvky

Suprasegmentální prvky často souvisí s nonverbálními prvky a pomáhají v přehlednosti textu. Ve výchozím textu je využito písma, které je v nadpisech a podnadpisech větší, dále je hojně využito tučné písmo v názvech památek, míst a atrakcí, aby je bylo možné rychle dohledat a zdůraznila se jejich významnost. Tučně je také úvodní odstavec každé kapitoly se sumarizací nebo zajímavostmi, aby byl od zbytku formálně oddělen. Své uplatnění našla i kurzíva, kterou jsou popisky k fotografiím. Mezi další suprasegmentální prvky patří interpunkční znaménka, která jsou využita v podobě pomlček v názvech kapitol a ve vsuvkách, dále v podobě závorek s doplňujícími informacemi v informačních rámečcích, kde najdeme hojně i jiná interpunkční znaménka, a v poslední řadě v podobě uvozovek, které jsou pro českého čtenáře v netypické podobě špičatých uvozovek.

3. Překladatelská metoda a postupy

Levý (2012) rozlišuje tři fáze překladatelovy práce, kterými jsou pochopení, interpretace a přestylování předlohy. Pomocí překladatelské analýzy z předchozí kapitoly podle modelu Christiane Nordové (2009) jsem se dostala do fáze interpretace výchozího textu. V rámci této fáze je ještě potřeba si určit metodu překladu.

„Z názoru na dílo a ze zaměření na konzumenta určitého typu vyrůstá překladatelovo pojetí předlohy, překladatelská koncepce, tj. ideový základ jeho tvůrčí metody.“ (Levý, 2012:60). S výběrem metody neboli překladatelské koncepce s ohledem na konzumenta může být nápomocná hypotetická zakázka, tedy určení si cílového recipienta a média, ve kterém by překlad mohl vyjít. V případě překládaného textu by mohlo jít o českého čtenáře, který se chystá navštívit Lipsko. Tento čtenář disponuje všeobecným přehledem a je v dospívajícím nebo dospělém věku, aby už znal některé osobnosti nebo události z dějin, nebo o nich alespoň slyšel a byl schopen pochopit některé narážky. Překlad by mohl vyjít stejně jako originál v rámci nějaké řady průvodců vydané českým nakladatelstvím. Případně by překlad mohl vyjít i jen po kapitolách, například v nějakém cestovatelském časopise nebo v rámci cestovatelské rubriky jakéhokoliv společenského magazínu. Při překladu celé knihy by musely být některé další kapitoly ještě prokonzultovány s redaktorem, protože se v nich vyskytují dialektální výrazy a informace určené čistě pro německé publikum.

Důležité u překladu je, zda jde podle Nordové (2009) o překlad dokumentární nebo instrumentální. U dokumentárního překladu nevzniká nová komunikační situace a je například z doslovných překladů nebo cizího koloritu patrné, že jde o překlad. Překlad výchozího textu je překladem instrumentálním, u kterého vzniká nová komunikační situace a překlad slouží jako prostředek k dosažení nového komunikačního cíle, u kterého by cílový příjemce neměl poznat, že má před sebou překlad. Tuto koncepci lehce narušují poznámky překladatele. Tyto poznámky jsem však uvedla jen proto, aby bylo pro účely bakalářské práce jasné, že nejde o můj překlad. Kdyby měl překlad vyjít, nebyly by poznámky potřeba nebo by mohly být uvedeny jen na konci knihy, aby nenarušovaly čtení, protože jde jen o dva latinské obecně známé citáty a jeden citát z Bible.

Podle Levého (2012) se při překladu uplatňují dvě normy – norma reprodukční (požadavek věrnosti) a norma „uměleckosti“ (požadavek krásy). Ačkoliv se tyto normy jeví jako protiklady věrnosti (doslovnost, snaha o přesnou reprodukci, pravdivost) a volnosti (adaptace, krása literatury), jsou pro překladatele nepostradatelné obě. Jak Levý (2012) uvádí, nejde o to, aby

byl překlad stejný jako originál, ale má na čtenáře cílového textu působit stejně, jako originál působí na čtenáře výchozího textu. Důležité je zachovat invariantní jádro (Popovič, 1975) a poté se řídit funkcemi a stylem textu. V případě překládaného textu, který je předmětem této bakalářské práce, jde o styl populárně naučný, který je součástí odborného stylu, takže by měl překlad tíhnout spíše k věrnosti. Tomu nasvědčuje i hlavní funkce výchozího textu, tedy funkce informativní (referenční). V textu je ale významná i funkce konativní (apelativní) a částečně i emotivní (expresivní), které umožňují překladu i určitou volnost. Já jsem se proto při překladu řídila metodou „věrnou“, ale s ohledem na čtenáře a jeho komfort a funkce textu jsem aplikovala i metodu „volnou“.

Levý (2012) také rozlišuje tři základní pracovní postupy překladatele – překlad v pravém slova smyslu, substituci a transkripci. Překlad v pravém slova smyslu lze využít jen u čistě pojmového významu, např. u terminologie. Substituci jsem v překladu použila jen omezeně u některých obraznějších slovních spojení a transkripci jsem využila u toponym a antroponym, která se v turistickém průvodci vyskytují hojně.

4. Typologie a řešení překladatelských problémů

4.1. Lexikální rovina

4.1.1. Německá toponyma

Vzhledem k tematice textu, se v něm vyskytuje samozřejmě velké množství německých toponym. Při jejich překladu jsem uplatnila následující tři strategie.

První a zároveň nejčastější strategií bylo názvy budov, institucí a míst přeložit, pokud to bylo možné. Šlo převážně o kompozita sestávající z částí, které samy o sobě nesou nějaký význam. U těchto přeložených toponym jsem vždy při jejich prvním výskytu v textu nebo případně prvním výskytu v kapitole uvedla do závorky jejich oficiální německý název. Tuto strategii jsem zvolila s ohledem na komfort čtenáře. Ten si dokáže pod českým názvem představit o jakou budovu nebo místo jde a zároveň má k dispozici i německý název, který mu může přijít vhod např. v cílové destinaci. Tohoto překladu jsem využila např. u *Thomaskirche – kostel sv. Tomáše*, *Völkerschlachtdenkmal – památník Bitvy národů* nebo *Musikviertel – hudební čtvrť*.

Další skupinou byla toponyma, která nebylo možné přeložit, případně by jejich přeložení nedávalo smysl. Zde šlo převážně o názvy čtvrtí a ulic. Tyto názvy jsem tedy ponechala v němčině a doplnila je o určení o, co jde jako v následujících příkladech: *čtvrť Plagwitz*, *park Rosental*, *ulice Liviastraße*.

Třetí skupinou byly názvy, které buď bylo možné přeložit jen nepřesně, nebo je jejich název ustálený v originále. V překládaném textu šlo o tři náměstí *Marktplatz*, *Naschmarkt* a *Augustusplatz*, u kterých jsem původně chtěla použít druhou strategii, tedy uvést o co jde a německý název, ale text u náměstí *Marktplatz* a *Naschmarkt* navazoval na jejich význam, proto jsem musela pro lepší porozumění cílového čtenáře uvést i jejich překlad. Podobně tomu bylo u parku *Friedenspark*.

Výjimku tvoří informační rámečky, ve kterých jsem vždy (pokud to šlo) uvedla český i německý název bez ohledu na to, jestli jsem už oba názvy jinde zmínila. Pokud totiž čtenáři nebudou stačit informace v rámečku, snáze jich více dohledá pod německým názvem a český mu opět poslouží k porozumění.

4.1.2. Kompozita

Lexikálními prostředky, které jsou z hlediska slovo tvorby pro němčinu typické, jsou kompozita. V překládaném textu se vyskytla v hojné míře. Protože nejsou v češtině tak častá, použila jsem pro jejich překlad:

a) Přívlastek neshodný, někdy připojený předložkovou vazbou

„...die am Ufer des **Elstermühlgrabens** mit Blick auf das Rosental errichtet wurde.

(str. 11 VT)

„...která byla vybudována na břehu **náhonu řeky Elster** s výhledem na park Rosental.“

(str. 12 CT)

„...Studenten, Kreative und **Medienleute**.“ (str. 11 VT)

„...studenti, kreativci a **lidé z médií**.“ (str. 11 CT)

b) Přívlastek shodný, který byl častým řešením u toponym

„Das **Musikviertel** verdankt seinen Namen...“ (str. 10 VT)

„**Hudební čtvrť** vděčí svému jménu...“ (str. 11 CT)

c) Kompozitum

„...zur beliebten Sommerfrische des Leipziger Bürger- und **Großbürgertums** entwickelte.“

(str. 11 VT)

„...stala místem letní pohody lipské buržoazie a **velkoburžoazie**.“ (str. 12 CT)

d) Jiný slovní druh

„...**ökologiebewussten** Läden...“ (str. 11 VT)

„...obchody, které **myslí na ekologii**...“ (str. 12 CT)

e) Překlad, který neobsahuje všechny části kompozita

„Der dazugehörige **Nutzwald** wird...“ (str. 11 VT)

„**Les** patřící k parku je...“ (str. 12 CT)

Speciálním případem je spojení kompozit *Kauf- und Handelshäuser*, obě tato kompozita totiž mají do češtiny stejný překlad *obchodní domy*, i když s trochu odlišným významem. Tato dvě kompozita jsem proto nahradila jen jedním spojením.

„...*die Kauf- und Handelshäuser miteinander verbinden.*“ (str. 10 VT)

„...*kteřé spojují obchodní domy.*“ (str. 11 CT)

4.2. Morfosyntaktická rovina

4.2.1. Pasivum

Trpný rod existuje v němčině dvojí – tzv. *Vorgangspassiv* (průběhové pasivum), které se tvoří pomocí slovesa *werden* + participium 2 a tzv. *Zustandspassiv* (stavové pasivum), které tvoří sloveso *sein* + participium 2. V češtině je oproti tomu mimo podobného tvaru slovesa *být* + přičestí trpné (opisné pasivum) i zvrtné pasivum, které tvoří zvrtná částice *se* + tvary činné (Povejšil, 1992).

Pro němčinu jsou pasivní konstrukce přirozenější, proto jsem se snažila hojně užitá pasivum ve výchozím textu nahradit aktivem, když to bylo možné, aby text působil bezprostředně.

„...*wo er als Thomaskantor und Musikdirektor der Stadt **eingestellt wurde.***“ (str. 29 VT)

„...*kdy **získal zaměstnání** kantora kostela sv. Tomáše a městského hudebního ředitele.*“ (str. 16 CT)

„*Es **wurde** zu Beginn des 20. Jh. von dem Bildhauer Carl Seffner im Auftrag der Stadt **entworfen.***“ (str. 30 VT)

„*Památník **navrhl** na začátku 20. století na zakázku města sochař Carl Seffner.*“ (str. 17 CT)

4.2.2. Nominální konstrukce a komplikované věty

Ve výchozím textu se vyskytuje velké množství nominálních skupin a komplikovaných kondenzovaných vyjádření. Některé mohly zůstat, ale většinu jsem se snažila rozvolnit nejčastěji pomocí vedlejší věty, jako je to v příkladu, aby byly věty přehlednější a lépe se četly.

„*Wenn Sie irgend etwas Gedrucktes über Leipzig, ein typisches oder auch verrücktes Souvenir suchen, sind Sie in dem seit der Wende auf Lipsiana spezialisierten Geschäft genau richtig.*“ (str. 22 VT)

„Pokud hledáte cokoliv tištěného o Lipsku, typický nebo bláznivý suvenýr, jste v tomto obchodě, který se od znovusjednocení Německa specializuje na Lipsko, naprosto správně.“ (str. 16 CT)

4.2.3. Nadpisy

V rámci překladu první části obecných informací o Lipsku s nadpisem *Das ist Leipzig* jsem se rozhodla zpodstatnit adjektiva v podnadpisech. Tyto podnadpisy navazují na jim předcházející otázku, proto jsou v němčině ve formě adjektiv. Překladem této věty do češtiny se však tato návaznost ztrácí, proto jsem původní adjektiva nahradila substantivy. Substantiva mi přijdou jasnější, údernější a z hlediska blízkosti textu k publicistickému stylu vhodnější.

„Wenn Sie sich nun fragen, wofür Leipzig eigentlich steht und in der Welt bekannt und berühmt ist, so gibt es einige mögliche Antworten:

Historisch...

Geschäftlich...

Musisch...“ (str. 6 VT)

„Ptáte-li se nyní co je pro Lipsko charakteristické a čím je ve světě známé a slavné, pak se nabízí několik možných odpovědí:

Historie...

Obchod...

Umění...“ (str. 9 CT)

U druhého podnadpisu (*Geschäftlich – Handel a Wandel in Leipzig*) však nastal problém v tom, že kořeny slov *geschäftlich* a *Handel* mají v rámci tohoto konkrétního použití do češtiny stejný překlad *obchod*. Nakonec jsem ale překlad vyřešila nahrazením druhého slova *obchod* slovem *trh*, který sice není nejlepším překladem slova *Handel*, ale v rámci kontextu není úplně nevhodný (objevuje se i v rámci dalších kapitol). Navíc zůstal zachován podvojný charakter podnadpisů.

4.2.4. Vsuvky

Autorka výchozího textu velmi ráda používá vsuvky, které od zbytku věty odděluje nejčastěji pomlčkami. Já jsem při jejich překladu postupovala různě. Některé jsem stejně jako v originále ponechala a oddělila také pomlčkami.

„Das Stadtzentrum befindet sich tatsächlich ziemlich genau in der Mitte der Stadt und der Marktplatz – **das Herz der City** – wiederum ziemlich genau in der Mitte der Innenstadt.“ (str. 10 VT)

„Centrum se nachází téměř přesně ve středu města a náměstí Marktplatz – **srdce centra** – zase docela přesně v jeho středu.“ (str. 10 CT)

Kde to ale nebylo nutné nebo bylo naopak vhodné a možné, zakomponovala jsem vsuvku do věty (nejčastěji pomocí vedlejší věty).

„Hier befinden sich das Bach-Museum, das Bach-Archiv und – **in der Platzmitte vor den Seiteneingängen zur Kirche** – das Bach-Denkmal [3].“ (str. 30 VT)

„Zde se nachází Bachovo muzeum (Bach-Museum), Bachův archiv (Bach-Archiv) a Bachův památník (Bach-Denkmal) [3], **který nalezneme ve středu náměstí před bočními vchody do kostela**.“ (str. 17 CT)

„Das City-Hochhaus [6], **mit 142 m das höchste Gebäude der Stadt**, gehörte früher als Seminargebäude zur Universität.“ (str. 41 VT)

„Mrakodrap City-Hochhaus [6] je **se svými 142 m nejvyšší budovou města** a patřil dříve jako seminární budova k univerzitě.“ (str. 21 CT)

4.3. Pragmatická rovina

4.3.1. Genderová korektnost

Německé texty bývají oproti českým výrazně genderově korektnější a kladou důraz na jazykovou rovnoprávnost mužů a žen. Toto téma proto neminulo ani výchozí text. Při překladu jsem se držela českých konvencí a použila generické maskulinum, které je při označení určité sociální skupiny chápáno jako člen neutrální, základní.⁵

„...das Innenstadtbereich ist überschaubar, und die meisten **Leipzigerinnen und Leipziger** sind ausgesprochen auskunftswillig!“ (str. 10 VT)

„...centrum je přehledné a většina **obyvatel Lipska** vždy ráda poradí!“ (str. 11 CT)

⁵ Jana Valdrová (2017): GENERICKÉ MASKULINUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/GENERICKÉ_MASKULINUM [cit. 2019-07-08].

4.3.2. Intertextovost

Ve výchozím textu jsou použity tři citáty. Prvním je citát Bible, který navíc pro německého čtenáře funguje jako rčení. Překlad se mi díky rozdělení Bible na jednotlivé části podařilo najít v ekumenickém překladu Bible.

„...was die Leipziger frei nach dem Sprichwort »**Der Geist ist willig, doch das Fleisch ist schwach**« interpretieren.“ (str. 23 VT)

„...což si obyvatelé Lipska volně interpretují rčením „**Duch je odhodlán, ale tělo slabé.**“.“ (str. 14 CT)

Dalšími dvěma citáty jsou latinské věty, které se už staly částečně obecně známými, proto jsem si našla překlad těchto dvou vět z latiny do češtiny a ten použila v německém překladu/vysvětlení těchto citátů.

„Schon damals war das Motto des Orchesters »**Res severa verum gaudium**« – **Wahre Freude ist eine ernste Sache** – in einem Schriftzug über der Bühne zu lesen.“ (str. 39 VT)

„Již tehdy bylo možné si přečíst moto orchestru vyvedené psacím písmem nad jevištěm orchestru – „**Res severa verum gaudium**“ – „**Vážná věc je pravá radost**“.“ (str. 20 CT)

„Leipzigs lateinische Inschrift ist zu entnehmen, dass **die Arbeit alles besiegt** – In Italien ist und bleibt es die Liebe. (str. 40 VT)

„...lipský latinský nápis uvádí, že **práce nad vším vítězí**, kdežto v Itálii tím, kdo vítězí, je a zůstává láska.“ (str. 21 CT)

4.4. Zásahy do výchozího textu

4.4.1. Nedostatky/chyby v originále

V překládaných kapitolách se objevila i jedna věcná chyba. A sice v deváté kapitole u popisku druhé fotky. Řeč je zde o tzv. *Badewannenrennen* na rybníce před památníkem Bitvy národů. Z popisu těchto závodů jasně vyplývá, že jde o závody na vodě, které se ale nazývají *Régates de Baquet*, ne *Prix de tacot*, jak je uvedeno v originále. *Prix de tacot* jsou také závody pořádané institucí *naTo*, ale tyto závody se konají na souši. Pravděpodobně došlo k prohození těchto dvou událostí, proto jsem v překladu uvedla správný název *Régates de Baquet*:

„Im Teich vor dem Denkmal findet einmal im ganz unprätentiös der ›Prix de tacot‹ statt, das Badewannenrennen der naTo.“ (str. 54 VT)

„Na rybníku před památníkem se jednou ročně zcela skromně koná „Régates de Baquet“, závody vodních vozítek kulturní instituce naTo. ...“ (str. 26 CT)

4.4.2. Aktualizace

Výchozí text je poměrně nový (vyšel v roce 2017), a proto nebylo potřeba žádných výraznějších aktualizací, jen jedné. V deváté kapitole je řeč o výstavní budově *Panometer* a o její výstavě *Titanik*. Tato výstava byla v době vydání průvodce aktuální, ale v současné době (doba překladu) už byla nahrazena novou výstavou *Carola's Garden*. V překladu jsem proto zmínila, do kdy bylo možné výstavu *Titanik* vidět, a informace o ní uvedla v minulém čase. Protože jsem se snažila o instrumentální překlad (podle Nordové 2009), ve kterém by čtenář neměl poznat, že jde o překlad a také proto, že je text překládán v roce 2019, doplnila jsem navíc krátkou informaci o nové výstavě. Toto doplnění by bylo samozřejmě vhodné konzultovat s redaktorem nebo někým pověřeným. Možná by bylo ještě záhodno informace o bývalé výstavě zkrátit, a naopak rozšířit informace o nové. Informace o nové výstavě jsem čerpala z oficiálních stránek *Panometru*, konkrétně z české verze těchto stránek⁶.

"Ab Ende Januar 2017 können Sie im Panometer zum virtuellen, längst gesunkenen Wrack der Titanic ›abtauchen‹. Der Panoramakünstler Yadegar Asisi versetzt Besucher knapp 4000 m unter den Meeresspiegel, wo sie das in zwei Teile zerborstene Schiffswrack, Teile der wild verstreuten Einrichtung und private Habseligkeiten von Bord der Titanic sehen können." (str. 56 VT)

„Od konce ledna 2017 do začátku roku 2019 jste se ve výstavní budově *Panometer* [10] mohli „ponořit“ k virtuálnímu, dávno potopenému vraku *Titaniku*. Výtvarník panoramatu *Yadegar Asisi* přenesl návštěvníky téměř 4 000 m pod mořskou hladinu, kde mohli vidět na dvě části rozpadlý vrak lodi, části divoce roztroušeného vybavení a osobních věcí z paluby *Titaniku*. Dnes se můžete vydat do zahrady *Carola's Garden* a detailně ji prozkoumat z pohledu mravence nebo třeba zrnka pylu.“ (str. 25 CT)

⁶ <https://www.panometer.de/cs/leipzig/nase-vystavy/> [cit. 2019-07-27]

4.4.3. Adaptace

Informace vyskytující se v informačních rámečcích jsem trochu poupravila podle českého úzu. Předně šlo o telefonní čísla. U těch jsem změnila původní zkratku *T* na *Tel.* a doplnila o dvojtečku na *Tel.:*, což je pro české prostředí typický formát. Telefonní čísla jsem ještě doplnila o německou předvolbu *0049*, kterou jsem uvedla do závorky. Další úpravy se týkaly časových údajů, které uváděly i minuty. U těch jsem původní tečku mezi číslicemi (např. *10.30*) nahradila dvojtečkou (*10:30*). Tento formát je v českém prostředí také mnohem běžnější.

V rámci adaptace českému čtenáři jsem vynechala slova *uns* a *wir* ve spojení s obyvateli Lipska (lipskými). Užití první osoby množného čísla mi přijde vhodné u německých čtenářů, kteří jsou pravděpodobně z nějakého jiného města než Lipska. Tito čtenáři mohou postavit svoje město do konkurence s Lipskem. Tato konkurence se však u českého čtenáře částečně ztrácí a místo ní by bylo vhodnější Německo vs. Česká republika, ale protože je průvodce jen o Lipsku, rozhodla jsem se tento plurál vynechat. Navíc je tento plurál užit jen dvakrát a jinak je vždy neutrálně řeč o obyvatelích Lipska ve třetí osobě, takže vede změna první osoby na třetí i k určité jednotnosti textu.

*„Zum großen Glück **uns Leipziger** war es aber eben nie die ›echte‹...“* (str. 6 VT)

*„Jinak ale k velkému štěstí **obyvatel Lipska** nikdy nebylo tím „pravým“...“* (str. 9 CT)

*„Wenn **wir Leipziger** heute entscheiden müssten...“* (str. 29 VT)

*„Pokud by se **lipští** dnes museli rozhodovat...“* (str. 16 CT)

Posledním prvkem, který bylo potřeba adaptovat, byla interpunkce, konkrétně uvozovky. Autorka výchozího textu používá špičaté uvozovky *»* a *«*, které nejsou v českém prostředí vůbec běžné. Tyto uvozovky jsem tedy nahradila klasickými „ „.

5. Typologie překladatelských posunů

V této kapitole se budu věnovat překladatelským posunům, ke kterým jsem se při překladu uchýlila. Vycházet budu z pojetí Jiřího Levého a Antona Popoviče a jejich zpracování od Edity Gromové.

„V modernom chápaní translatológie posuny v preklade sú zmeny, ktoré vznikajú v procese prekladania ako výsledok interpretačného procesu prekladateľa.“ (Gromová, 2009:56) Jak Gromová dále uvádí, nemusí překladatelský posun nutně znamenat nedostatečnou věrnost originálu, nýbrž se překlad může posouvat kvůli jazykovým, kulturním či literárním rozdílům. Popovič (1975) pak podle cíle komunikátu rozlišuje posun funkční, který je vzhledem ke komunikační situaci a cíli komunikátu opodstatněný, a posun nefunkční, který je neopodstatněný (Gromová, 2009).

Popovič (1975) rozlišuje posuny, které se odehrávají na úrovni mikrotylistiky (výrazové struktury originálu) a makrotylistiky (tematické výstavby). Mezi makrotylistické posuny patří s odkazem na Katharinu Reissovou aktualizace, lokalizace a adaptace. Problematiku aktualizace a adaptace jsem už zmínila v kapitole věnované překladatelským problémům a jejich řešení a lokalizace nebyla z hlediska k tematice výchozího textu vhodná. Mezi posuny na mikrotylistické rovině textu pak patří výrazová shoda (výrazová substituce, výrazová záměna), výrazové zesilování (výrazová typizace, výrazová individualizace) a výrazové zeslabování (výrazová nivelizace, výrazová ztráta). Tyto posuny se objevily i v mém překladu a zde uvádím některé příklady.

a) Výrazové zesilování

„**Große Namen** wie Bach, Mendelssohn und Wagner geben...“ (str. 6 VT)

„**Velikáni** jako Bach, Mendelssohn a Wagner dodávají...“ (str. 10 CT)

b) Výrazové zeslabování

„Die Neugestaltung des Augustusplatzes sorgte 2006/07 für **mächtigen** Wirbel in der Bevölkerung.“ (str. 39 VT)

„Rekonstrukce náměstí Augustusplatz se v letech 2006/07 postarala u obyvatelstva o **velký** rozruch.“ (str. 23 CT)

„*Nein, auch die beste Kostümierung wird prämiert und ruft wildeste Kreationen auf den Plan.*“
(str. 54 VT)

„*Kromě toho jsou oceněny i nejlepší kostýmy a vybízí k nejdivočejším kreacím.*“ (str. 26 CT)

Dále Popovič (1975) posuny dělí na konstitutivní (objektivní) a individuální (subjektivní). „Konstitutívny posun je posun objektivny, nevyhnutný, ku ktorému dochádza na základe rozdielnosti medzi jazykovým kódom originálu a prekladu...“ (Gromová, 2009:58). Tento posun vzniká kvůli rozdílům mezi výchozím a cílovým jazykem. Jako příklad lze jmenovat problematiku překladu kompozit nebo užití pasiva. Oba tyto jevy jsem i s příklady rozebrala v předchozí kapitole *Typologie a řešení překladatelských problémů*.

Podle Levého (2012) dochází při překladatelské práci často ke třem typům stylistického ochuzování slovníku, kterými jsou užití obecného pojmu místo konkrétního přesného označení, užití stylisticky neutrálního slova místo citově zabarveného a malé využití synonym k obměňování výrazu.

Obecného pojmu místo konkrétního přesného označení jsem užila například u některých kompozit:

„*Der dazugehörige **Nutzwald** wird...*“ (str. 11 VT)

„*Les patřící k parku je...*“ (str. 12 CT)

„*...im **Winterhalbjahr** und für Gewächshäuser kürzer...*“ (str. 55 VT)

„*...v **zimním období** a skleníky kratěji...*“ (str. 26 CT)

„*...und unter Glasdächern einen **Cappuccino** genießen zu können.*“ (str. 10 VT)

„*...a pod skleněnými střechami si vychutnat třeba **šálek kávy**.*“ (str. 11 CT)

U prvních dvou kompozit je konkrétní přesné označení v češtině spíše neobvyklé a pro čtenáře by pravděpodobně bylo zádrhelem při čtení, a navíc ani není nutné, proto jsem je zobecnila. *Cappuccino* jsem nahradila *šálkem kávy* kvůli českým konvencím. V české republice je mnohem častější spojení *zajít si na kávu* než *zajít si na cappuccino/kapučino*. Překlad byl druhým kritériem, proč jsem raději zvolila *šálek kávy*, protože italské *cappuccino* by mohlo některé čtenáře zmást a počestěné *kapučino* mi nepřijde dostatečně frekventované.

Malého využití synonym k obměňování výrazu oproti originálu jsem se dopustila u označení centra/středu města, pro které má němčina mnohem více výrazů. Autorka výchozího textu tyto

výrazy neustále obměňuje a opravdu jimi nešetří, proto musely být například v rámci jednoho odstavce užity některé výrazy vícekrát. Příkladem může být úvodní odstavec první kapitoly:

*„Leipzig macht es Ihnen (und seinen Bewohnern) wirklich ganz leicht! Die **Innenstadt** ist extrem überschaubar und mühelos fußläufig zu erkunden. Außerdem ist alles in der **City** und drumherum ziemlich einfach zu finden und bequem zu erreichen. Und die **Mitte des Zentrums** ist – wie sollte es in einer alten Handelsstadt anders sein: der Markt.“* (str. 20 VT)

*„Lipsko vám (i svým občanům) skutečně usnadňuje život! **Střed města** je neobyčejně přehledný a je možné jej bez problému prozkoumat pěšky. Mimoto lze vše v **centru** a jeho okolí jednoduše najít a pohodlně tam dojít. A **srdcem centra** je – jinak tomu ani ve starém obchodním městě být nemůže – trh.“* (str. 12 CT)

Levý (2012) dále rozlišuje tři typy intelektualizace, ke kterým v překladu dochází. Jde o zlogičťování textu, vykládání nedorozumění a formální vyjadřování syntaktických vztahů. V překladu se intelektualizace objevila například:

„Kein Leipzig-Besucher kommt an ihm vorbei!“ (str. 22 VT)

„Žádný návštěvník Lipska si tento sklípek nesmí nechat ujít!“ (str. 15 CT)

„Die Leipziger Oper [3] ist mit ihren Opern-, Operetten- und Ballettaufführungen ein klassisches Drei-Sparten-Haus.“ (str. 39 VT)

„Lipská Opera [3] je se svými operami, operetami a baletem klasickým domem scénických umění, který spojuje tyto tři složky pod jednou střechou.“ (str. 20 CT)

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit překlad vybraných kapitol z turistického průvodce *DuMont direkt Reiseführer Leipzig* a odborně jej okomentovat. V komentáři jsem nejprve popsala překladatelskou analýzu výchozího textu, abych zjistila specifika textu, poté jsem definovala překladatelskou metodu a postupy. Následoval samotný překlad, při kterém jsem objevila řadu problémů, které jsem popsala v další části komentáře a nastínila pomocí příkladů jejich řešení. V poslední části jsem se věnovala překladatelským posunům, ke kterým při překládání došlo.

Problémy se objevily především na rovině lexikální a morfosyntaktické při překladu německých toponym, kompozit a kondenzovaných nominálních skupin. Protože jsem se snažila o funkčně ekvivalentní překlad, musela jsem se uchýlit i k několika zásahům do výchozího textu. Celkově jsem se s ohledem na funkci textu snažila o srozumitelnost a přehlednost textu a oslovení cílového čtenáře.

Při překladu jsem měla možnost využít znalostí nabytých při studiu v praxi, což mi přineslo cenné zkušenosti, které mi budou jistě užitečné při dalším studiu i v životě.

7. Bibliografie

7.1. Primární literatura

- BUHL, Susann. *DuMont direkt Reiseführer Leipzig*. Ostfildern: DuMont Reiseverlag, 2017.

7.2. Sekundární literatura

- **odborná literatura z oblasti lingvistiky a translatologie:**
- ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakl. Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.
- DANEŠ, František. *Věta a text: studie ze syntaxe spisovné češtiny*. Praha: Academia, 1985. Studie a práce lingvistické.
- GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translatologie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. ISBN 978-80-8094-627-2.
- JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. Jinočany: H&H, 1995, str. 74–105. Artes et litterae. Literárněvědná řada. ISBN 80-85787-83-0.
- KRAUS, Jiří. *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2.
- LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-8756115-7.
- NORD, Christiane. *Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 4., přep. vyd. Tübingen: Julius Groos, 2009. ISBN 978-3-87276-868-1.
- POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 2., přep. a rozšíř. vyd. Bratislava: Tatran, 1975.
- POVEJŠIL, Jaromír. *Mluvnice současné němčiny*. Praha: Academia, 1987.
- SIEBENSCHIN, Hugo. *Velký německo-český slovník*. Voznice: Leda, 2006. ISBN 8073350998.
- ŠTÍCHA, František. *Česko-německá srovnávací gramatika*. Praha: Academia, 2015. Lingvistika. ISBN 978-80-200-2378-0.

- **internetové zdroje**
- CVRČEK, Václav a Pavel VONDRÍČKA. *SyD - Korpusový průzkum variant*. [online]. Praha: FF UK, 2011 [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://syd.korpus.cz>
- *Český národní korpus – SYN*. [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>
- *Český národní korpus – InterCorp*. [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>
- *Duden online* [online]. Berlin: Bibliographisches Institut, 2019 [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://www.duden.de/>
- *Internetová jazyková příručka* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2018 [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
- VALDROVÁ, Jana. *GENERICKÉ MASKULINUM* [online]. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: [https://www.czechency.org/slovník/GENERICKÉ MASKULINUM](https://www.czechency.org/slovník/GENERICKÉ_MASKULINUM) [cit. 2019-07-23].
- *ABZ Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz>
- *Český ekumenický překlad* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.bibleserver.com/text/CEP/Matou%C5%A126%2C28>
- *Dumont Verlag* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <http://www.dumont-buchverlag.de/verlag/>
- *Panometer Leipzig* [online]. [cit. 2019-07-14]. Dostupné z: <https://www.panometer.de/cs/leipzig/nase-vystavy>

8. Příloha – výchozí text

Das ist Leipzig

Leipzig ist nicht die Hauptstadt von Sachsen – auch wenn die meisten seiner Bewohner sicher sagen würden, es sei zumindest die ›heimlicher‹ ... Zum großen Glück für uns Leipziger war es aber eben nie die ›rechte‹, denn dadurch ist es bis heute eine quirlige Bürgerstadt, wie sie im Buche steht – regiert von Bürgern für Bürger. So hat sich ein ganz eigenes bürgerliches Selbstbewusstsein herausgebildet, das sich selbst zu DDR-Zeiten, als eine bürgerliche politische Einstellung geradezu verpönt war, behaupten konnte. In der Stadt gibt es keine Residenz und keine Adelspaläste, dafür zahlreiche herrschaftlich anmutende Kaufmannshäuser, die auch heute noch durch Größe und Schönheit beeindruckten.

Wenn Sie sich nun fragen, wofür Leipzig eigentlich steht und in der Welt bekannt und berühmt ist, so gibt es einige mögliche Antworten:

Historisch – Völkerschlacht und Wende

Richtig große Weltgeschichte wurde in Leipzig nur zweimal geschrieben: Das erste Mal im Jahr 1813, als die Truppen Napoleons und seiner Verbündeten gegen die Allianz von Preußen, Russen, Österreichern und anderen das erste Mal wirklich niederschmetternd geschlagen wurden. Für Napoleon war das der Anfang vom Ende.

Und genauso war Leipzig 176 Jahre später der Ort, wo der Anfang vom Ende der DDR eingeläutet wurde. Als am 9. Oktober 1989 – nur zwei Tage nach den Jubelfeiern zum 40. Geburtstag der Republik in Berlin – unglaubliche 70.000 Menschen bei den damals fast schon zur gefährlichen Routine gewordenen Montagsdemonstrationen auf die Straße gingen. Spätestens hier wurde klar, dass Veränderungen hermussten, und Leipzig gerierte sich als ›Heldenstadt‹ mit neuem Mythos.

Geschäftlich – Handel und Wandel in Leipzig

Leipzig wurde an der Kreuzung zweier wichtiger Handelsstraßen gegründet. Die ›Via Regia‹ – die Königsstraße – und die ›Via Imperii‹ – die Reichsstraße – durchmaßen Europa in ost-westlicher und nord-südlicher Richtung. So ermöglichten sie den Handel mit der gesamten damals bekannten Welt.

Mit der Verleihung des Stadtrechts 1165 ließ Leipzig sich gleichzeitig auch das Marktrecht zusichern. 1497 wurde daraus das Reichsmesseprivileg, und Ende des 19. Jh. hielt man hier die erste Mustermesse der Welt ab. Dieser ›Erfindung‹ verdankt die Leipziger Messe übrigens ihr Symbol, das doppelte M, welches für ›Muster-Messe‹ steht. Heute muss sich die Leipziger Messe als eine unter vielen im harten Geschäft des freien Marktes behaupten.

Musisch – Musik und Malerei

Leipzig kann auf eine ganz außerordentliche Musiktradition zurückblicken. Große Namen wie Bach, Mendelssohn und Wagner geben der Stadt per se ein gewisses Flair, und die dazugehörigen Festivals sorgen für gute Stimmung und reichlichen Publikumsverkehr. Berühmt und

Das ist Leipzig

Erfrischend anders und natürlich nicht unumstritten: Das Neue Augusteum der Universität verleiht dem Augustusplatz ein neues Gesicht.

gleichermaßen altherwürdige Institutionen wie Thomanerchor (800 Jahre), Gewandhausorchester (1743 als ältestes bürgerliches Konzertsorchester im deutschsprachigen Raum gegründet), Oper (1693 als drittes bürgerliches Musiktheater in Europa nach Venedig und Hamburg eröffnet) und Musikhochschule tun ihr Übriges. Aber Leipzig ruht sich nicht auf der Tradition aus, sondern bleibt mit Jazztagen, Wave-Gotik-Treffen, Straßenmusik- oder auch dem A-capella-Festival mitten im zeitgenössischen musikalischen Leben der Welt aktiv.

Spätestens seit der ›Neuen Leipziger Schule‹ mit ihren inzwischen weltberühmten Künstlern mischt Leipzig auch im Bereich der Malerei kräftig frische Farbe auf der Weltkunstpalette an.

Und sonst?

Leipzig hat sich inzwischen mit Unternehmensniederlassungen von Porsche, BMW, DHL und anderen als wichtiger Industriestandort Mitteleuropas etabliert. Im Bereich der Wissenschaft ist es mit seiner 1409 als ›Alma mater Lipsiensis‹ gegründeten Universität, aber auch mit den sieben außeruniversitären Hochschulen und zahlreichen Forschungseinrichtungen gut aufgestellt. Und Leipzig ist viel grüner, als die meisten denken! Dank des größten innerstädtischen Aualdgebiet hat die Stadt ein ganz besonderes Flair.

Was ist wo?

Leipzig ist mit 142 km² Grundfläche eine verhältnismäßig kleine Großstadt. Das Stadtzentrum befindet sich tatsächlich ziemlich genau in der Mitte der Stadt und der Marktplatz – das Herz der City – wiederum ziemlich genau in der Mitte der Innenstadt. Also alles schön konzentrisch und übersichtlich.

Innenstadt

Nicht nur politisch, sondern auch architektonisch ist Leipzig von einem starken Bürgertum geprägt. In der Bebauung der Innenstadt (Karte 2) haben sich **Handelshäuser** aus mehreren Jahrhunderten erhalten. Der kompakte Stadtkern erstreckt sich über eine Fläche von gerade mal einem Quadratkilometer. Da sich die meisten Sehenswürdigkeiten, wie **Thomaskirche**, **Altes Rathaus**, **Alte Börse**, **Nikolaikirche** oder **Mädlerpassage**, hier oder doch zumindest in der Nähe konzentrieren, lässt sich alles bequem zu Fuß erkunden.

Die Innenstadt von Leipzig entstand zum größten Teil vor dem 20. Jh. Nach 1900 wurde nur noch umgebaut bzw. bereits bestehende Bausubstanz überbaut, die Strukturen blieben aber weitgehend erhalten. Da im Zweiten Weltkrieg nur etwa 20 % der Stadt zerstört wurde, präsentiert sich Leipzig heute im Zentrum mit einer verhältnismäßig geschlossen wirkenden historischen Bebauung.

Ein Charakteristikum Leipzigs sind die verschiedenen **Passagen**, wie **Mädlerpassage** oder **Specks Hof**, die Kauf- und Handelshäuser miteinander verbinden. Diese bieten Ihnen das Vergnügen, auch bei Regenwetter trockenen Fußes von Laden zu Laden schlendern und unter Glasdächern einen Cappuccino genießen zu können. Schnell kann es dabei passieren, dass Sie nach mehreren Durchgängen und Höfen die Passage auf einer Straße verlassen, die Sie bis dahin nicht kannten. Aber nur Mut – das Innenstadtbereich ist überschaubar,

Was ist wo?

was soviel wie „feuchtes, sumpfiges Terrain“ bedeutet. Der dazugehörige Nutzwald wird von den Leipzigern als Naherholungsziel geschätzt.

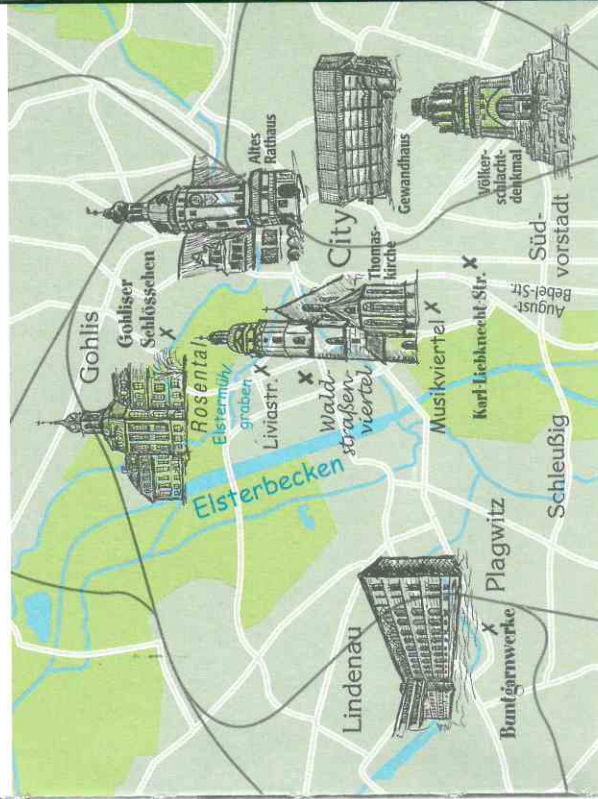
Plagwitz, Lindenau und Schleußig

Dass Leipzig auch eine Industriestadt war, erfahren Sie in **Plagwitz** (Karte A/B 8/9) und **Lindenau** (Karte A 6/7), zwei Vierteln, die von Industriearchitektur und Arbeiterwohnungsbau geprägt sind, aber auch schöne Wohnhäuser aus dem 19. Jh. aufweisen. Die ehemaligen **Buntgarnwerke** sind heute eines der eindrucksvollsten Industrieensembles Deutschlands, und in der früheren Baumwollspinnerei Lindenau ist die sehenswerte junge Kunst- und Galerieszene von Leipzig eingezogen. **Schleußig** (Karte B/C 8/9) ist dagegen vor allem ein bei jungen Familien sehr beliebtes Wohnviertel. Hier wird mit viel Grünfläche und Entspannungspunkten gepunktet – und großzügig geschnittenem Wohnraum zu gerade noch erschwinglichen Preisen ...

zurücklaufen, wird Ihnen klar werden, wer heute hauptsächlich dieses Szeneviertel bevölkert: Studenten, Kreative und Medienleute.

Gohlis und Waldstraßenviertel

Mit ihren Gründerzeithäusern und Jugendstilhäusern gehören das südliche Gohlis und das Waldstraßenviertel zu den besonders begehrten Wohnquartieren in Leipzig. **Gohlis** (Karte D/E 2/3) war ein Bauernhof, bevor es sich im Laufe des 18. Jh. zur beliebten Sommerfrische des Leipziger Bürger- und Großbürgertums entwickelte. Architektonische Höhepunkte sind das **Gohliser Schlosschen**, der Mitte des 18. Jh. erbaute Landsitz eines Leipziger Kaufmanns, und die Häuser in der **Liviastraße** (Karte D 5) im sogenannten Waldstraßenviertel, die am Ufer des Elstermühlgrabens mit Blick auf das Rosental errichtet wurden. Beim **Rosental** (Karte C 4/5) handelt es sich um den früheren Stadtpark, der seinen Namen allerdings nicht – wie man vermuten könnte – den Rosen, sondern dem slawischen Wort *rescha* verdankt,

Das Herz der Stadt – rund um den Marktplatz

Leipzig macht es Ihnen (und seinen Bewohnern) wirklich ganz leicht! Die Innenstadt ist extrem überschaubar und mühelos fußläufig zu erkunden. Außerdem ist alles in der City und drumherum ziemlich einfach zu finden und bequem zu erreichen. Und die Mitte des Zentrums ist – wie sollte es in einer alten Handelsstadt anders sein: der Markt.

So führt am Marktplatz kein Weg vorbei. Jahrhundertlang wurde er für Märkte und Messen genutzt. Hier fanden fröhliche Feste, aber auch blutige Hinrichtungen statt. Der letzte Delinquent, der unterm Schwert sein Leben aushauchte, war 1824 der durch Komponisten

Knaben mit goldenen Kehlen auf dem Weg zum Thomaskonzert

Hinab zur zentralen U-Bahn-Haltestelle am Marktplatz

und Schriftsteller unsterblich gemachte Mölder Johann Christian Woyzeck.

Heute stehen immer noch dienstags- und freitagvormittags die Marktstände auf dem beliebten Platz. Zu Ostern gibt es eine **Historische Ostermesse** und zu Weihnachten natürlich den **Weihnachtsmarkt**, der sich von hier aus durch die Innenstadtgassen zieht. In den wärmeren Monaten locken zahlreiche Veranstaltungen wie die Classic Open, Markttage oder das Stadtfest.

(Lust)Wandel durch Handel

Dominiert wird der Platz vom 1556 durch den damaligen Bürgermeister und kurfürstlich sächsischen Baumeister Hieronymus Lotter errichteten **Alten Rathaus** . Lotter ließ das Gebäude auf den Fundamenten älterer Häuser errichten. Sie können das heute noch erkennen an dem leichten Knick, den das Gebäude an seiner südwestlichen Ecke der Schauf front zum Marktplatz hin aufweist. Die kurze Bauzeit von nur neun Monaten diente auch der Propaganda. Man wollte den Messebesuchern vorführen, dass die Leipziger alles fertigbrächten, wenn sie nur wollten. Die Rechnung ging auf – die Kaufleute aus aller Welt waren beeindruckt, als sie nach einigen Monaten wiederkamen und alles verändert vorfanden.

Mit seiner imposanten Architektur zählt es zu den schönsten Rathausbauten der Renaissance in Deutschland. Bei genauem Hinsehen fällt auf, dass der Rathausurm nicht die Mitte des Gebäudes, sondern die des Markplatzes markiert und dass sich in den Gewölben des Laubengangs Geschäfte befinden. Beides sollte zum Ausdruck bringen: Mittelpunkt und Fundament von Stadt und Verwaltung ist der Handel.

Heute beherbergt das Alte Rathaus die Dauerausstellung des **Stadtgeschichtlichen Museums**, Verwaltung und Sonderausstellungen sind im Neubau am **Böttchergäßchen** untergebracht.

Für Naschkatzen

Der Durchgang unter dem Rathausurm führt direkt auf den **Naschmarkt**. Zu Zeiten der früheren Märkte und Messen fand hier die Präsentation besonderer Lebensmittel statt, die man auch probieren – also naschen – konnte. So,

In der Mansardenstube mit dem Spitztürmen im Haus Nr. 6 am Markt wohnte 1787 der Dichter Johann Gottfried Seume.

Die Rotunde der Mädlerrpassage lohnt auch mal den Blick nach oben. Hier befindet sich eines der wenigen Glockenspiele aus Meißner Porzellan. Und falls Sie gerade zur vollen Stunde vor Ort sein sollten, werden Sie es auch spielen hören – meist mit einer Volksliedpassage.

meinen einige, hat der Platz auch seinen Namen erhalten.

Am nördlichen Ende des Naschmarkts sehen Sie die 1687 fertiggestellte **Alte Handelsbörse** 3, die heute in städtischem Besitz ist und für verschiedene kulturelle Veranstaltungen genutzt wird.

Direkt davor steht auf einem Sockel das **Goethedenkmal**, das an den Studienaufenthalt des jungen Goethe in Leipzig von 1765 bis 1768 erinnern soll. Die Leipziger mögen das Denkmal, weil es geistreich und witzig ist. So erkennen Sie am Sockel etwa zwei Damenbildnisse, welche die beiden »Freundinnen« Goethes – Friederike Oeser und Katharina (Kätchen) Schönkopf – aus der Leipziger Zeit zeigen, eine Anspielung auf sein Interesse am weiblichen Geschlecht und auf seine Wirkung auf die Frauenwelt. Der Dichterstürz präsentiert sich in leicht gedrehter Körperhaltung. Der Blick geht nach rechts – zur Universität –, aber sein Schritt führt nach links – zur heutigen Mädlerr-Passage und dort in den Auerbachs Keller, was die Leipziger frei nach dem Sprichwort »Der Geist ist willig, doch das Fleisch ist schwach« interpretieren.

INFOS/ÖFFNUNGSZEITEN

Altes Rathaus mit Stadtgeschichtlichem Museum 1: Markt 1, T 0341 965 13 20, www.stadtgeschichtliches-museum-leipzig.de, Di–So 10–18 Uhr, Eintritt 6 €, ermäßigt 4 €, bis 18 Jahre und 1. Mi im Monat frei

Haus Böttchergäßchen 2 (mit Sonderausstellungen, Bibliothek, Fotothek und Verwaltung): Böttchergäßchen 3, T 0341 96 51 30, Di–So 10–18 Uhr, Eintritt 5/3,50 €, bis 18 Jahre und 1. Mi im Monat frei

Zeitgeschichtliches Forum 5: Grimmaische Straße 6, T 0341 222 00, www.hdg.de/leipzig, Di–Fr 9–18, Sa/So 10–18 Uhr, Eintritt frei

Museum der Bildenden Künste (MdBK) 13: Katharinenstraße 10, T 0341 21 69 90, www.mdbk.de, Di–So 10–18 Uhr, Mi 12–20 Uhr, Eintritt: Sammlung 5/3,50 €, Wechselausstellung 8/5,50 €, Kombiticket 10/7 €, jeder 1. Mi des Monats und bis 19 Jahre frei

KULINARISCHES FÜR ZWISCHENDRIN

Auerbachs Keller 1: unter der Mädlerr-Passage, Grimmaische Straße 2–4, T 0341 21 61 00, www.auerbachskeller-leipzig.de, tgl. ab 12, Historische Weinstuben Mo–Sa ab 18 Uhr. Kein Leipzig-Besucher kommt an ihm vorbei!

Die Historischen Weinstuben sind nur abends geöffnet und bieten die etwas teurere, dafür aber auch gediegendere historische Variante zum oft allzu touristischen Getümmel im »modernen« Teil. 3-Gang-Menü ab 54 €

Zillis Tunnel 2: Barfußgäßchen 9, T 0341 960 20 78, www.zillstunnel.de, tgl. 11.30–24 Uhr. Wer sächsische Küche sucht, muss auf jeden Fall hierhin. Mit der Speisekarte können Sie ganz nebenbei auch noch Ihre sächsischen Sprachfertigkeiten verbessern. Hauptgerichte 14–19 €

Gourmétége 3: in der Mädlerrpassage (Grimmaische Straße 2–4), T 0341 961 10 90, www.gourmetage.com, Mo–Sa 9.30–20 Uhr. Ob Süßes oder Saures, Fleischiges, Pasta, Alkoholika oder feinste Tabakwaren – das exzellente Angebot steht dem exquisiten Ambiente in nichts nach.

SOUVENIRS

Bachmann 11: im Alten Rathaus, Markt 1, T 0341 960 19 22, www.leipzig-laden-nr1.de, Mo–Sa 10–20, So 11–18 Uhr. Wenn Sie irgendetwas Gedrucktes über Leipzig, ein typisches oder auch verrücktes Souvenir suchen, sind Sie in dem seit der Wende auf Lipsana spezialisierten Geschäft genau richtig.

Cityplan: Karte 2, aB 2 | LV 89 Grimmaische Straße

Leipzig ist voller Passagen – und jede ist einen Besuch wert. In der vom Markt abgehenden Hainstraße befinden sich zum Beispiel gleich fünf davon, die zur Fleischergasse führen. Direkt am Eingang zur Hainstraße vom Marktplatz aus liegt linker Hand der Eingang zu Barthels Hof.

Edel shoppen und schlemmen in der Mädlerpassage

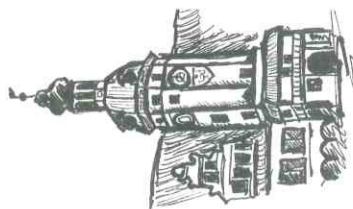
Als Anton Mädler 1911 mit dem Abriss des ehemaligen Auerbachs Hof begann, um seine moderne Messehauspassage zu bauen, wurden Stimmen in aller Welt nach dem Erhalt des historischen **Auerbachs Keller** laut. Tatsächlich scheute Mädler daraufhin weder Kosten noch Mühen und integrierte den historischen Weinkeller aus dem 16./17. Jh. in den stark erweiterten Keller- gewölbekomplex des heutigen Lokals. Wenn Sie also in Erinnerungen an Goethes »Faust« schwelgen wollen, fragen Sie beim Eintritt in den Keller unbedingt nach dem historischen Teil des Lokals, sonst waren Sie am Ende »nur« im Neubau aus dem 20. Jh.

Auf den Fundamenten von Auerbachs Hof und auf den angrenzenden Grundstücken ließ Mädler bis 1914 eine Passage nach klassisch französischem bzw. italienischem Vorbild errichten. Die **Mädler-Passage** diente nach ihrer Fertigstellung als Messehaus für Porzellan, Wein und Lederwaren. Heute ist sie die Nobelmeile der Innenstadt. Hier finden Sie neben teuren Juwelierläden und Accessoire-Geschäften vor allem Designerboutiquen und Edelgastronomien (www.maedlerpassage.de).

→ UM DIE ECKE

Das **Zeitgeschichtliche Forum** **5**, eine Dependence des Hauses der Geschichte der Bundesrepublik, befasst sich mit der Geschichte Ostdeutschlands nach 1945 und widmet sich mit seinen Sonderausstellungen verschiedenen DDR-Themen.

Das **Museum der Bildenden Künste Leipzig** **8** beherbergt nicht nur eine der ältesten und reichsten bürgerlichen Kunstsammlungen in Deutschland, es ist seit 2004 auch in einem einzigartigen glasummantelten Kubus der Architekten Hufnagel, Pütz & Rafaelien untergebracht. Er umhauert adäquat kunstbewusst eine der bedeutendsten Kunstsammlungen Deutschlands mit den Schwerpunkten Altdeutsche, Niederländische, Deutsche Malerei des 19. Jh., Kunst der DDR und Neue Leipziger Schule und einer überraschenden Hängung der künstlerischen Highlights!

Das Leipziger Rathaus

Die Kaffeesachsen – Kaffeehäuser der City

Haben Sie auch schon mal etwas von den Kaffeesachsen gehört? Das sind wir. Für ein »Scheelchen Heßens«, wie wir eine Tasse Kaffee nennen, lassen wir auch gern mal alles stehen und liegen. Kein Wunder, dass sich in unserer Stadt das älteste Kaffeehaus Deutschlands und ein eigenes für den Kaffee eingerichtetes Museum befinden.

Wer Kaffee und Kuchen liebt, der ist in Sachsen hochwillkommen und wird schnell als Seelenverwandter akzeptiert und aufgenommen. Man mag hier Gemütlichkeit und gutes Essen, aber ganz besonders mag man beides zusammen bei Kaffee und Kuchen.

Als die Preußen im Siebenjährigen Krieg (1756–63) die Sachsen besiegt und ihrem Heer einverleibt hatten, sollen diese sich empört ha-

Im Café Riquet genießen Sie hervorragende Torten und Kuchen sowie Kaffee jeglicher Couleur und bekommen oben- drein noch die originale Jugendstilausstattung und im 1. Stock einen tollen Blick auf den Marktplatz geboten.

K
KANTATE

Bachs berühmte Kaffee-kantate ist in mehrerlei Hinsicht wirklich einzigartig. Zum einen skizziert sie als eine der wenigen weltlichen Kantaten auf lustig-ironische Weise das Konfliktpotenzial zwischen Vater und Tochter zur damaligen Zeit – Generationskonflikt à la Barock sozusagen ... Zum anderen zeigt Bach hier, dass er genügend Humor und Geschick besitzt, um nicht nur Huldigung und Lobpreisung (von Obrigkeit und Gott) musikalisch durchzuspielen, sondern auch die Karikatur verschiedener Charaktere perfekt in Noten umzusetzen.

eine genaue Anleitung dazu. Und was »Blümchen-gaffee« (Blümchenkaffee) und »Muckefuck« sind, erfahren Sie hier natürlich auch.

Asiatika meets Jugendstil

Wenn Sie sich vom Kaffeebaum aus nach links wenden, gelangen Sie entweder durch das Barfußgässchen oder durch den Barthels Hof auf den Marktplatz. Auf seiner gegenüberliegenden Seite geht es hinein ins Salzgässchen, das nach den Kriegszerstörungen von 1943 eher wie ein kleiner Platz als wie eine Gasse wirkt. Von hier aus zieht bereits ein auffälliges Jugendstilgebäude die Blicke auf sich.

Das **Riquethaus** wurde 1908/09 durch Paul Lange für die Firma Riquet & Co. errichtet. Architektonische Details weisen darauf hin, dass das Unternehmen Handel mit Waren aus Ostasien betrieb: Eine kleine Pagode bekrönt das Ecktürmchen, darunter zeigen bunte Mosaik Drachen, Kimono und blühende Kirschzweige. Die beiden Elefantenköpfe über dem Portal sind indische Elefanten – erkennbar an den »kleinen Ohren –, zusammen mit dem Namenszug bildeten sie das Firmenlogo der Riquets.

Auch das Innere des ehemaligen Geschäftshauses wurde originalgetreu restauriert. Das dortige **Café Riquet** ² lockt mit köstlichen Kuchen, die denen im Kaffeebaum übrigens in nichts nachstehen.

Cafés ohne Ende

Über Reichsstraße, Grimmaische Straße und Marktplatz geht es in wenigen Minuten zum Thomaskirchhof und dort gleich linkerhand zum **Café Kandler im Teehaus** ³ (► S. 92). Das Teehaus am Thomaskirchhof wurde 1883 im Stil der Neorenaissance errichtet. Nach der Wende machte es Schlagzeilen durch seinen Käufer und Sanierer Dr. Jürgen Schneider, der es zusammen mit mehr als 20 weiteren sogenannten »Schmuckimmobilien« in der Leipziger Innenstadt erwarb. Wenn Sie jetzt immer noch nicht genug haben von Kaffee: Wie wär's mit einem Besuch im **Kaffee Richter** ⁴ wo Sie ein wenig 19.-Jahrhundert-Atmosphäre schnuppern können, aber nicht ganz so gemütlich sitzen? Auch das **Kaffee-Kontor Ganos** ⁵ ist eine gute Wahl.

Thomanchor und
Johann Sebastian Bach
– die Thomaskirche

3

Wenn wir Leipziger heute entscheiden müssten, wer hier Gott oder zumindest diesem am ähnlichsten wäre, würden wir uns ziemlich sicher für Johann Sebastian Bach entscheiden. Das war zwar nicht immer so, wurde aber heimlich schon lange zelebriert.

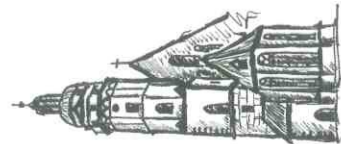
Geboren wurde Johann Sebastian Bach 1685 in Eisenach. Nach Leipzig kam er nach vielen Engagements und Stationen erst 1723, wo er als Thomaskantor und Musikdirektor der Stadt eingestellt wurde. Er war damals nach Georg Philipp Telemann und Johann Christoph Graupner lediglich dritte Wahl und bekam den Posten auch nur, weil die beiden anderen Kandidaten ablehnten.

Einer der bei Alt und Jung beliebtesten Plätze zum Chillen und Spielen in der Innenstadt ist das Grün zwischen Marktplatz und Thomaskirche.

Ohne Johann Sebastian Bach geht (fast) nichts in der Musikstadt Leipzig. Das war nicht immer so: Zu seinen Lebzeiten fühlte Bach sich ständig nicht genug gewürdigt – und schlecht bezahlt. Nach seinem Tod wurde seine Musik kaum noch aufgeführt. Erst Mendelssohn verhalf ihm wieder zum wohlverdienten Renommee.

Die Thomaskirche

Heute pflegt die Stadt ein anderes Verhältnis zu Bach. In Leipzigs Musikgeschichte finden sich zwar noch andere bedeutende Musiker, wie etwa Felix Mendelssohn-Bartholdy, Anton Bruckner, Gustav Mahler, Albert Lortzing und der hier geborene Richard Wagner, aber die unbestrittene Nummer eins ist Johann Sebastian Bach.

Musik, Musik, Musik

Der Thomaskirchhof mit seinen angrenzenden Gebäuden ist ein Muss für alle Bach-Jünger und -Freunde. Hier befinden sich das Bach-Museum, das Bach-Archiv und – in der Platzmitte vor den Seiteneingängen zur Kirche – das **Bach-Denkmal** 3. Es wurde zu Beginn des 20. Jh. von dem Bildhauer Carl Seffner im Auftrag der Stadt entworfen. Überlebensgroß steht der Meister auf einem hohen Sockel, hinter ihm sein Instrument, die Orgel, die rechte Hand mit der Notenrolle zum Dirigieren erhoben, die linke gerade von den Orgeltasten gelöst. Das Denkmal ehrt ihn somit als Komponisten, Dirigenten wie auch als Orgelvirtuosen. Die nach außen gekehrten Rocktaschen spielen darauf an, dass ihn trotz seiner Anstellung als Thomaskantor finanzielle Nöte plagten. Besonders stimmungsvoll sind die im Juli

INFOS/ÖFFNUNGSZEITEN

Thomaskirche 1: Thomaskirchhof 18, T 0341 22 22 40, www.thomaskirche.org, tgl. 9–18 Uhr, der angegliederte

Thomasshop Mo–Sa 10–18, So 11–18 Uhr

Bosehaus mit Bach-Museum und

Bach-Archiv 2: Thomaskirchhof 15/16, T 0341 913 72 02, www.bachmuseum-leipzig.de und www.bach-leipzig.de, Di–So 10–18 Uhr, Führungen So 11 und Fr 15 Uhr sowie nach Vereinbarung, Eintritt 8/6 €, bis 16 Jahre und jeden ersten Di im Monat frei

Stillekt in bzw. über einer ehemaligen Apotheke untergebracht, befindet sich

das **Sächsische Apothekenmuseum**

4 im Thomaskirchhof 12, T 0341 33 65 20, www.apothekenmuseum.de, Di, Mi, Fr–So 11–17, Do 14–20 Uhr, 4/2,50 €, Kinder bis 6 Jahre frei.

Im **Neuen Rathaus** 5 gibt es regelmäßig Sonderausstellungen. Sie können den mit 114 m höchsten Rathausurm Deutschlands besteigen und Paternoster fahren! Martin-Luther-Ring 4–6, T 0341

12 30, www.leipzig.de, Mo–Do 8–18, Fr 8–15 Uhr

KULINARISCHES FÜR ZWISCHENDRIN

Bachstübl 1: Thomaskirchhof 12, T 0341 960 23 82, Hauptgericht 10–16 €. Während der sommerlichen Konzerte am Bach-Denkmal können Sie auf dem Freisitz des Bachstübels wunderbar der Musik lauschen.

Eine Empfehlung für Nachtschwärmer ist das Restaurant **Zur Pleißenburg** 2 (Ratschenschulstraße 2, T 0341 960 26 53, tgl. 9–5 Uhr). Hier wird fast rund um die Uhr gutbürgerliche sächsische Küche serviert.

DER BESONDERE LADEN

Silke Wagner Couture 1: Thomaskirchhof 20, T 0341 980 09 50, www.modeatelier-wagler.de. Wunderbare Kollektion und Maßgeschneidertes nach dem Motto »Kleidung ist wie eine zweite Haut«.

Cityplan: Karte 2, aA 2/3 | LVB 9, 89 Thomaskirche

2015 wurde jede einzelne der insgesamt 4267 Pfeifen der Bachorgel ausgebaut, gereinigt, wieder eingebaut und intoniert.

und August open air am Denkmal veranstalteten Bach-Konzerte (ohne Eintritt).

Glockenhelle Knabenstimmen

Direkt hinter dem Bach-Denkmal liegen die beiden Seiteneingänge der **Thomaskirche 1**. Das Hauptportal an der Westfront ist nur zu den Gottesdiensten und zu den Konzertveranstaltungen geöffnet. Der Bau geht auf das 12. Jh. zurück und erhielt zwischen 1492 und 1496 die Gestalt einer spätgotischen Hallenkirche. 1539 predigte hier Martin Luther zur Einführung der Reformation in Sachsen. Eng verbunden ist die Kirche mit dem **Thomanerchor**, der vor reichlich 800 Jahren (1212) ins Leben gerufen wurde und somit Leipzigs älteste Kulturinstitution darstellt.

Ihr heutiges Aussehen verdankt die Kirche einem Umbau im späten 19. Jh. im Stil der Neogotik, durch den man dem Gotteshaus sein ursprüngliches Aussehen zurückgeben wollte. Alle barocken Elemente wurden entfernt, und die **Hauptorgel** der Firma Sauer wurde auf der Westempore eingebaut. Besonders auffällig sind die bunten **Glasfenster an der Südseite**, die berühmte Persönlichkeiten zeigen, die in einem Zusammenhang mit der Kirche stehen. Das jüngste vom Leipziger Künstler David Schnell erinnert an Leipzigs friedliche Revolution. Das **Grab von Johann Sebastian Bach** befindet sich im Chorraum. Die neue Orgel, auf der seine Musik adäquat intoniert werden kann, fand 2000 auf der Nordempore Platz.

Johann Sebastian historisch

Gegenüber der Kirche liegt mit dem frisch restaurierten **Bosehaus 2** eine der ältesten Renaissancebauten der Stadt. Im 18. Jh. gehörte es dem Fabrikanten Georg Heinrich Bose, Nachbar der Bach-Familie und Pate mehrerer Bach-Kinder. Bose baute das Haus nach seinen Bedürfnissen um. Allein der aus dieser Zeit stammende **Sommersaal** vermittelt noch einen Eindruck der barocken Anlage. Heute beherbergt das Bosehaus die wichtigste Forschungsstätte zu Johann Sebastian Bach – das **Bach-Archiv** – und das **Bach-Museum**. Seit der Wiedereröffnung im Jahr 2010 präsentiert sich die Ausstellung zu Leben und Wirken Bachs multimedial und interaktiv als Museum zum Anfassen und Mitmachen.

Bis heute kommen jeden Freitagabend um 18 Uhr und jeden Samstagnachmittag um 15 Uhr in der Thomaskirche Motetten zur Aufführung. Aber aufgepasst: Die Motetten sind nicht immer Bachsche Kompositionen und werden auch nicht immer vom Thomanerchor vorgetragen!

Auf den Spuren der friedlichen Revolution – die Nikolaikirche

4

Wenn die Thomaskirche für Bach in Leipzig steht, dann sind die Nikolaikirche und der Kirchhof das heimliche Denkmal der friedlichen Revolution. War es doch dieser Ort, an dem eine Protestkultur entstand, die schließlich zum Ende der DDR führte.

Die **Nikolaikirche 1** ist zusammen mit der Thomaskirche das älteste Gotteshaus der Stadt. Sie wurde im 12. Jh. als Kirche für die Bürger errichtet und gehörte im Gegensatz zu den anderen Stadtkirchen nicht zu einem Kloster. Spätere Umbauten haben sie stark verändert, sodass sie sich heute von Außen als ein Gemisch aus romanischer, gotischer und barocker Architektur prä-

Die einzigartige Innenraumgestaltung der Nikolaikirche als Hallenbau mit Emporen hat ihren Ursprung im 18. Jh.

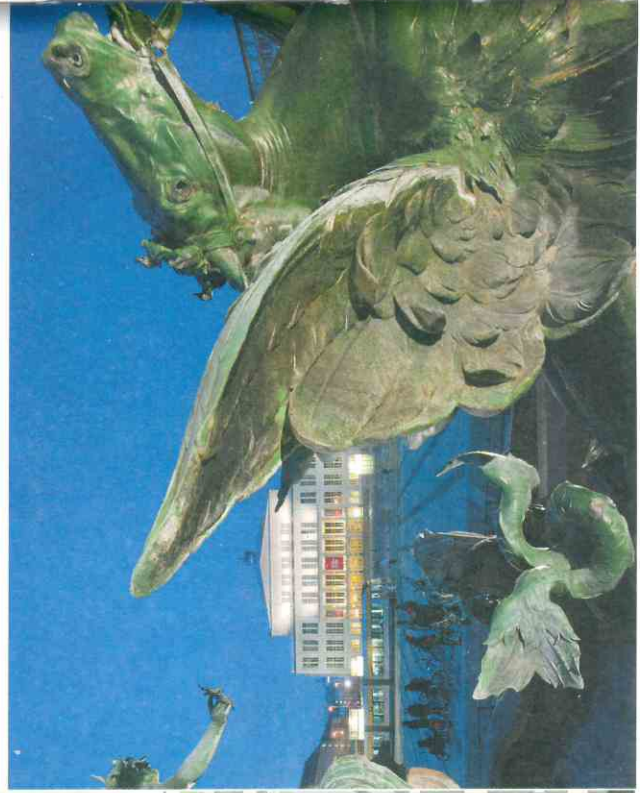

Wissenschaft, Musik und Geld – rund um den Augustusplatz

Warum heißt die Leipziger Philharmonie Gewandhaus? Was ist ein Drei-Sparten-Haus? Wieso sieht das Hauptgebäude der Leipziger Universität zum Teil wie eine Kirche aus? Und was machen die Glockenmänner auf dem Dach eines ehemaligen Bankhauses? Die Gebäude rund um den Augustusplatz werfen so manche Frage auf – und geben Antworten.

Der Augustusplatz wirkt zuallererst durch seine unglaubliche Weite. Er ist mit einer Fläche von 40 000 m² der größte Platz der Stadt – wenn auch nicht ihr beliebtester – und einer der Hauptzugänge zur Innenstadt. Da diese fast vollständig entmotorisiert ist, nutzen viele die Augustus-Haltestellen und das unterirdische Parkhaus, um von hier aus ihren Bummel durch die City zu starten.

Wasser-Allegorie am Mendebrunnen mit Blick auf die Oper

WIRBEL

Die Neugestaltung des Augustusplatzes sorgte 2006/07 für mächtigen Wirbel in der Bevölkerung. Viele empfanden den Blick durch die Laubengänge verstellt und den Platz durch die zahlreichen Ausgänge der Tiefgarage, die spöttisch als Milchtöpfe bezeichnet wurden, als verschandelt. Das dadurch jedoch der bis dato allgegenwärtige Parkplatz unsichtbar geworden war, fanden dann aber alle gut, ebenso wie die Schattenspiele vor den nachts erleuchteten Milchtöpfen ...

Neben den Gebäuden um den Augustusplatz ist es vor allem der neobarocke **Mendebrunnen** 1, der die Blicke auf sich zieht. Mit seinen um einen Obeliken gruppierten Figuren erinnert er an römische Vorbilder. Im 19. Jh. gestiftet von einer reichen Kaufmannswitwe, kam der Brunnen infolge eines Artikels des »rasenden Reporters« Egon Erwin Kisch zu Beginn des 20. Jh. in den Ruf, von einer Dirne bezahlt worden zu sein. Und da üble Nachrede oft fortwährende Kraft besitzt als historische Tatsachen, nennen einige ältere Leipziger ihn noch heute abschätzend den »Nutenbrunnen«.

Musik im Haus der Gewand- und Tuchmacher?!

Direkt vor dem Mendebrunnen erhebt sich die wuchtige Glasfront des im Jahre 1981 eingeweihten »dritten« **Gewandhauses** 2 zu Leipzig. Es ist die Heimat des weltberühmten Gewandhausorchesters. Vor allem der große Saal bietet zahlreichen musikalischen und nichtmusikalischen Gastveranstaltungen den idealen Rahmen.

Ihre Namen verdanken Orchester und Gebäude dem Umstand, dass die 16 Musiker, die seit 1743 von 16 reichen Kaufleuten finanziert wurden, ab 1781 in einem umgebauten Saal im Haus der Gewand- und Tuchmacher aufspielten. Schon damals war das Motto des Orchesters »Res severa verum gaudium« – Wahre Freude ist eine schwere Sache – In einem Schriftzug über der Bühne zu lesen. Heute ist es an der imposanten Orgel angebracht.

Das Gewandhausorchester spielt übrigens nicht nur hier auf, sondern auch in der Thomaskirche zu den Motetten und im Opernhaus auf der gegenüberliegenden Platzseite.

Was haben Venedig, Hamburg und Leipzig gemeinsam?

Die Leipziger **Oper** 3 ist mit ihren Opern-, Operetten- und Ballettaufführungen ein klassisches Drei-Sparten-Haus. Bereits 1693 war am Leipziger Brühl das erste Opernhaus der Stadt eröffnet worden. Leipzig beherbergt demnach nach Venedig (1637) und Hamburg (1678) das drittälteste bürgerliche Opernhaus Europas. Seit 1868 befindet es sich auf dem Augustusplatz.

LESESTOFF

Leipzig, 1968: Die DDR-Staatsführung lässt die Paulinerkirche, Treffpunkt der Opposition, in einem Akt von Willkür sprengen. Der Physikstudent Harald Fritzsch entrollt in einer spektakulären Aktion ein Protesttransparent auf einer internationalen Großveranstaltung.

Die Stasi fahndet nach Fritzsch, der nun seine Flucht plant: Mit einem Faltboot will er von Bulgarien über das Schwarze Meer in die Türkei entkommen.

Harald Fritzsch, mittlerweile renommiert Physiker, zeichnet ein authentisches Bild der DDR in den späten Sechzigerjahren, berichtet vom Widerstand gegen das Regime und erzählt die Geschichte seiner waghalsigen Flucht. Ein spannender Tatsachenbericht **Flucht aus Leipzig**

Leipzig, 1990 erstmals erschienen, in Vergessenheit geraten und nun von der Connewitzer Verlagsbuchhandlung neu aufgelegt.

Das alte Gebäude fiel jedoch Kriegszerstörungen zum Opfer, ein neues musste her. 1960 wurde das heutige Haus mit den »Meistersingern von Nürnberg« eingeweiht, denn die Aufführung Wagnerischer Musik wird hier neben der Aufführung zeitgenössischer Werke immer noch sehr großgeschrieben.

Zur Oper Leipzig gehört neben dem Sängersensemble, dem Opernchor und dem Leipziger Ballett auch die von den Leipzigern liebevoll MuKo genannte **Musikalische Komödie** mit eigener Spielstätte in Leipzig Lindenau.

Mumien und Klassische Moderne

Das direkt neben der Oper gelegene **Krochhochhaus** wurde 1927/28 für die Familie Kroch als Bankhaus errichtet. Es soll eine moderne Adaption des Torre dell'orologio sein, der in Venedig am Markusplatz liegt. Und tatsächlich ist nicht nur das außergewöhnliche Glockenspiel obenauf von diesem entlehnt, auch andere Elemente wie etwa die Mondphasenuhr, die Löwen und sogar das Motto sind Anspielungen auf das altherwürdige Vorbild. Ein kleiner Unterschied zwischen Italien und Sachsen bleibt dann allerdings doch: Leipzigs lateinischer Inschrift ist zu entnehmen, dass die Arbeit alles besiegt – in Italien ist und bleibt es die Liebe.

Heute beherbergt nur noch das Nebengebäude zur Rechten eine Bank. Ins Krochhochhaus selbst ist das **Ägyptische Museum** der Universität Leipzig mit dem Altorientalischen Institut, dem Spracheninstitut und dem Ägyptologischen Institut mit seiner interessanten Schausammlung samt Mumien eingezogen – übrigens eine der ältesten in Deutschland.

Altehrwürdige Universität

Nach der Rupprechts-Karl-Universität in Heidelberg ist die »Alma mater Lipsiensis« die zweitälteste auf deutschem Boden. Seit ihrer Gründung 1409 wird hier ohne Unterbrechung gelehrt. 2009 wurde 600. Geburtstag gefeiert. Dieses Jubiläum bescherte der **Universität** einen von dem niederländischen Architekten Erick van Egeraat runderneuten Campus, der dem Augustusplatz ein völlig neues Gesicht verleiht. Der Neubau bezieht sich dabei auf seinen Vorgängerbau

INFOS/ÖFFNUNGSZEITEN

KULTUR ZUM KAUFEN

Gewandhausshop 1: Augustusplatz 8, T 0341 127 03 96, www.gewandhaus-shop.de, Mo–Fr 10–18, Sa 10–14 Uhr. Gewandhaus-Fans finden hier u. a. die besten Aufnahmen des Orchesters und seiner Kapellmeister.

Gewandhaus 2: Augustusplatz 8, T 0341 127 02 80, www.gewandhaus-orchester.de, Ticketpreise n. Veranstaltung

Oper Leipzig 3: Augustusplatz 12, T 0341 126 12 61, www.oper-leipzig.de, Ticketpreise n. Veranstaltung

Ägyptisches Museum der Universität Leipzig 4: Goethestraße 2, T 0341 97 37 01 5, www.gko.uni-leipzig.de/aegyptisches-museum, Di–Fr 13–17, Sa/So 10–17 Uhr, Eintritt 5/3 €

Kustodie der Universität Leipzig 5: Ritterstraße 26, T 0341 973 01 70, www.zv.uni-leipzig.de/kustodie, Mo 11–15 Uhr und n. V.

KULINARISCHES FÜR ZWISCHENDRIN

Barbakane, Fuchsbau und Schwalbenest heißen die einzelnen Studentencafés und -kneipen in der **Moritzbastei 6** (Universitätsstraße 9, T 0341 70 25 90, www.moritzbastei.de, Mo–Fr ab 10, Sa ab 12 Uhr) in der auch Events stattfinden.

Panorama Tower 7: Augustusplatz 9, T 0341 710 05 90, www.panorama-leipzig.de, Mo–Do 11.30–23, Fr/Sa 11.30–24, So 9–23 Uhr, Hauptgerichte 20–29 €, Menü 40–53 €

Cityplan: Karte 2, aBlaC 2/3 | UVB 4, 7, 8, 10, 11, 12, 15, 16 Augustusplatz

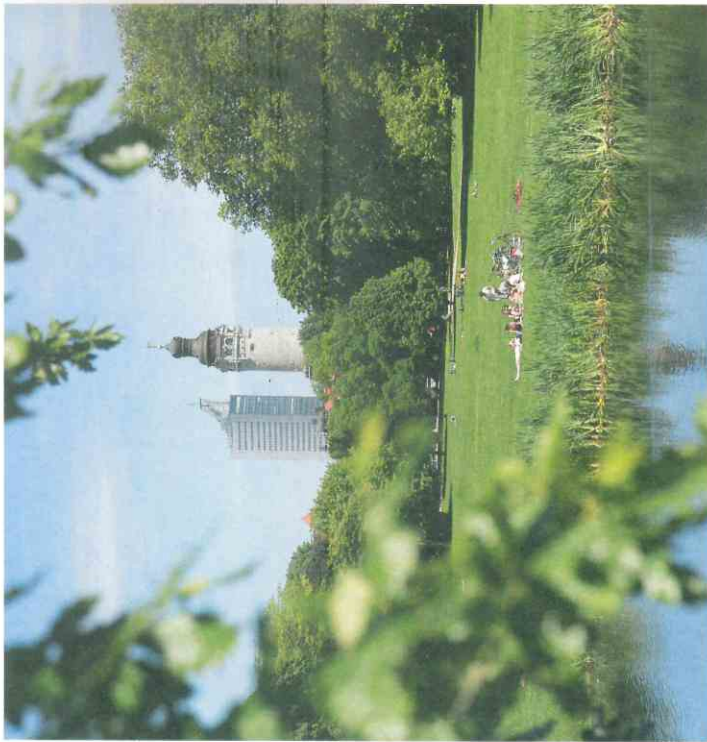
aus dem 19. Jh., der im Zweiten Weltkrieg beschädigt worden war und 1968 zusammen mit der Universitätskirche gesprengt und abgetragen wurde. Der Gebäudeteil, der wie der Innenraum einer Kirche anmutet, ist die Aula der Universität.

Die **Kunstsammlung (Kustodie 5)** der Universität umfasst ca. 10 000 Objekte aus den letzten 600 Jahren.

Das **City-Hochhaus 6** mit 142 m das höchste Gebäude der Stadt, gehörte früher als Seminar-gebäude zur Universität. Nach der Wende wurde es verkauft und als Büro- und Geschäftshaus modernisiert. In die unteren acht Etagen ist der MDR mit dem Rundfunkinfonieorchester einbezogen.

Das Gewandhaus

Blick vom Johanna-Park auf das Neue Rathaus und City-Hochhaus: Das »Panorama Tower« im 29. Stock des Uniriesen ist mein Lieblingsrestaurant, wenn sich Besuch für einen ersten Leipziger Besuch ankündigt. Das Essen ist schon ein Erlebnis für die Sinne, der atemberaubende Weitblick vom höchsten Gebäude der Stadt tut sein Übriges.

→ UM DIE ECKE

Die **Moritzbastei** 7 ist der einzige Rest der Leipziger Stadtbefestigung. Die nach Moritz von Sachsen benannte Bastion wurde nach dem Schmalkaldischen Krieg Mitte des 16. Jh. errichtet. Später verfiel die Anlage, weil sie militärisch nutzlos geworden war, im ausgehenden 18. Jh. stand auf ihren Grundmauern die erste Leipziger Bürgerschule. Die übrige Stadtmauer wurde im 19. Jh. geschleift und es entstand der Promenadenring, der Leipziger City bis heute als grünes Band umfängt. Wiedereindeckelt wurde die Bastei erst Anfang der 1970er-Jahre bei den Ausschachtarbeiten für das City-Hochhaus. Studenten – unter ihnen Angela Merkel – legten die Ruinen frei, und so entstand hier der seinerzeit größte Studentencub Europas. Heute ist die Moritzbastei ein bei jung(geblieben)en Einheimischen und Besuchern gleichermaßen beliebter Veranstaltungsort mit Gastronomie.

Kneipenmeile der City – der Drallewatsch

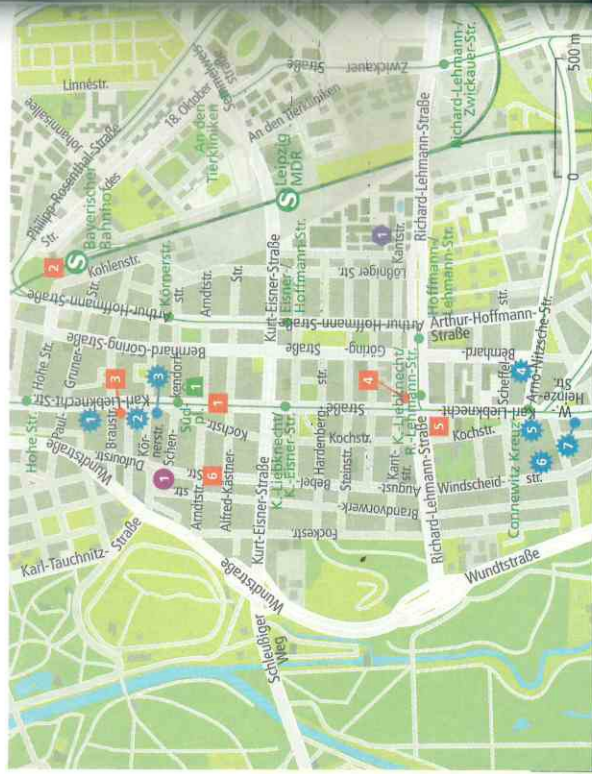
6

In Sachsen sagt man »drallewatschen«, in anderen Gegenden Deutschlands, um den Block ziehen« oder »Trallafitti gehen«. Gemeint ist überall dasselbe: Man zieht abends von Lokal zu Lokal, trifft Freunde, trinkt, redet, tanzt und amüsiert sich.

Der Drallewatsch (www.drallewatsch.de) ist die Kneipenmeile der Innenstadt. Mehr als 30 Restaurants, Cafés, Bistros und Kneipen warten hier auf Gäste. Lokale Spezialitäten können Sie hier ebenso genießen wie internationale Küchen. Besonders schön ist es in der wärmeren Jahreszeit, wenn vor den Lokalen die Freisitze voll besetzt sind und die Gassen auch akustisch zu pulsieren scheinen. Für alle Nicht-Einheimischen: Der Freisitz ist ein Biergarten ohne Garten. Im Unterschied zum bayrischen Biergarten sollten Sie allerdings Ihr »Vesperbrot« nicht unbedingt auf den Tisch packen. Da sind die Bayern uns noch ein wenig voraus ...

Gemütliche Freisitzatmosphäre auf dem Drallewatsch

Cityplan: E 7-9 | LVb 10, 11 Hohe Straße, Südpfatz oder Connewitzer Straße

INFOS/ÖFFNUNGSZEITEN

Volkshaus 🌟: Karl-Liebknecht-Straße 32, T 0341 212 72 22, www.volkshaus-leipzig.de, tgl. ab 9.30, So ab 9 Uhr.

Volkstümlich, geräumig, Raucherlounge und großer Freisitz. Einen ganz besonderen Ruf haben die legendären Tanzpartys, bei denen Inhaber Andreas Bürger als DJ D. Kool selbst auflegt.

Killwilli 🌟: Karl-Liebknecht-Straße 44, T 0341 211 43 22, www.killwilli.de, tgl. ab 10 Uhr. Der irischste Pub in Leipzig – 100 Whisk(e)ys zur Auswahl

naTo 🌟: Karl-Liebknecht-Straße 46, T 0341 301 43 97, www.nato-leipzig.de. Schon zu DDR-Zeiten aktiv, gibt es auch heute noch Musik, Kino, Theater vom Feinsten aus der internationalen Off- und Subkulturszene.

Haus der Demokratie 🌟: Bernhard-Göring-Straße 152. Hier gibt's gleich mehrere Angebote: Club Illes Erika, www.illeserika.de, mit gleichnamigem Biergarten, niveauvoller Spaß, entspanntes Abtanzen und Abhängen;

Programmkino Prager Frühling, www.kinobar-leipzig.de. Auch Umweltverbände wie etwa der Ökolöwe sind hier zu Hause.

Werk II 🌟: Kochstraße 132, T 0341 308 01 40, www.werk-2.de. Die Konzerte im Werk II sind ebenso beliebt wie das Essen in der **ConnSTANZE** (▶ S. 109) und die sozio-kulturellen Angebote der »Restfabrik«.

Frauenkultur e.V. 🌟: (▶ S. 109)

GUGGEN, GOSDEN, GOOFEN

Mangiare 🌟: Karl-Liebknecht-Straße 73, T 0341 301 13 11, www.mangiare-leipzig.de. Das beste und netteste Geschäft für italienische Leckereien

MDR-Studiotour 🌟: Altenburger Straße 11, T 0341 35 00 25 00, www.mdr-die-studiotour.de. Teilnahme nur nach Voranmeldung! Für 10/8 € können Sie hinter die Kulissen des Fernsehmanagements schauen und auch einmal selbst vor der Kamera stehen.

Pompöses Memorial – das Völkerschlachtdenkmal

9

Zweimal schrieb Leipzig an einem 18. Oktober Weltgeschichte: 1989 trat die DDR-Regierung aufgrund der Massenproteste in der Stadt geschlossen zurück, und 176 Jahre zuvor hatte sich Napoleon geschlagen und den Rückzugsbefehl für seine Rheinbundarmee gegeben. Die erste große Massenschlacht der Neuzeit war zu Ende.

Im Oktober 1813 hatte Leipzig gerade einmal 33 000 Einwohner. Umso gigantischer muss diesen die Masse der etwa 500 000 Soldaten erschienen sein, die hier nicht nur kämpfen wollten, sondern auch untergebracht und versorgt werden mussten. Russen, Preußen, Österreicher und Schweden hatten ihre Heere hier zusammen-

Der Erzengel Michael als Symbol des Sieges über das Böse am Fuße des Völkerschlachtdenkmals

Im Teich vor dem Denkmal findet einmal im Jahr ganz unprätentiös der »Prix de la cote« statt, das Badewannenrennen der naTo. Wildbunte Horden kämpfen dann nicht nur um den Sieg im Wett paddeln oder im Fischerstechen, wobei es darum geht, den Gegner ins brackige Wasser zu stoßen. Nein, auch die beste Kostümierung wird prämiert und ruft wildeste Kreationen auf den Plan.

geführt, um den Franzosen und ihren Verbündeten aus Italien und eben auch Sachsen in einer Entscheidungsschlacht gegenüberzutreten. Nach nur vier Tagen war am 19. Oktober 1813 entschieden: Napoleon war geschlagen und musste mit seiner Rheinbundarmee den Rückzug gen Frankreich antreten. Mehr als 120 000 Gefallene waren zu begraben, ungefähr ebenso viele Verwundete mussten versorgt werden – für Leipzig auch logistisch eine riesige Herausforderung.

Die Sachsen standen den aufkommenden Bestrebungen zur Errichtung eines Memorials am Ort ihrer kläglichen Niederlage mehr als uninteressiert gegenüber. Nichtsdestotrotz mündeten die Bemühungen des nach 1871 geeinten Deutschen Kaiserreiches in den Bau des damals größten Denkmals Europas. Nach 15-jähriger Bauzeit wurde das **Völkerschlachtdenkmal** am 18. Oktober 1913 zum 100. Jahrestag des Sieges über Napoleon feierlich eingeweiht. Als Sockel fungiert die von außen einer Pyramide gleichende **Krypta**, die an die Gefallenen gemahnt. Darüber wölbt sich die **Ruhmeshalle**, mit der man den Sieg über Napoleon und die Anfänge der Befreiung Europas zelebriert. In der riesigen **Kuppel** versinnbildlichen 324 fast lebensgroße Reiterreliefs die heimkehrenden Krieger.

Sie können das Völkerschlachtdenkmal besichtigen, indem Sie die 500 Stufen bis zur Aussichtsplattform in 91 m Höhe zu Fuß hinaufsteigen oder einen der beiden Personenaufzüge bis zum mittleren Austritt und Umgang in 57 m Höhe benutzen.

Mehr über die Schlacht erfahren Sie im rechten Seitenbau in der **Ausstellung des Forums 1813**. Wenn Ihnen live lieber ist, kommen Sie im Oktober zu Besuch. Dann gibt es – vor allem in den Jubiläumsjahren – zahlreiche Biwaks mit Menschen aus ganz Europa in originalgetreuen Uniformen, die Lebensweise und Schlachten nachstellen.

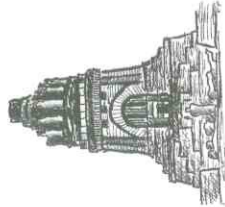
Echte »Schlachtenbummler« besichtigen zumindest noch den **Napoleonstein** in nächster Nähe oder schließen sich einer der geführten Touren »Auf den Spuren der Völkerschlacht« (www.leipzig-erleben.com) an. In Leipzig erinnern insgesamt über 100 Denkmale an die Schlacht und ihre Höhepunkte.

Ruhiger geht es gleich nebenan im **Südfriedhof** zu. Er wurde lange nach der Schlacht und

doch lange vor dem Denkmal angelegt. Flora, Fauna und außergewöhnliche Grabmale machen den zweitgrößten Parkfriedhof Deutschlands zu einer der schönsten Ruhestätten ihrer Art.

Orthodox und friedlich

Etwas näher zur Stadt liegt die **Russische Gedächtniskirche des Hl. Alexius**. Sie wurde wie das Völkerschlachtdenkmal im Oktober 1913 geweiht und dient seither dem russischen Volk gleichermaßen als Kirche wie als Denkmal des ruhmreichen Sieges des russischen Heeres. Im Inneren überwältigt ein einzigartiger Raumeindruck durch die Zelt-dachkonstruktion des Baus, der durch die prunkvolle, 17 m hohe und aus 78 Ikonen bestehende Ikonostase noch gesteigert wird.

Völkerschlachtdenkmal

alte-messe-leipzig.de, www.eventpa-last-leipzig.de

KULINARISCHES FÜR ZWISCHENDRIN
Parkrestaurant am Völkerschlachtdenkmal 6: Prager Straße 210,

T 0341 860 76 15, www.r-a-v.de, tgl. ab 10.30 Uhr. Gutbürgerliche Küche in DDR-Ambiente. Besonders schön speist es sich draußen mit Blick auf das Denkmal.

INFOS/ÖFFNUNGSZEITEN
Völkerschlachtdenkmal und Forum 1813 1: Prager Straße, T 0341 241 68

70, www.stadtdes1813.de, museum-leipzig.de, April–Okt. tgl. 10–18, Nov.–März bis 16 Uhr, Eintritt 8/6 € für beides zusammen

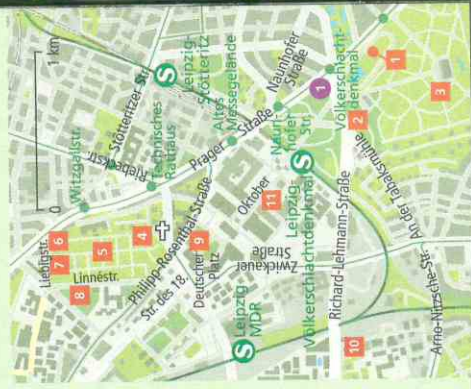
Südfriedhof 3: Friedhofsweg 3, T 0341 123 57 00, April–Sept. tgl. 7–21, Okt.–März 8–18 Uhr, Eintritt frei

Russische Kirche 4: Philipp-Rosenthal-Straße 51a, T 0341 878 14 53, www.russische-kirche-le.de, tgl. 10–17, Dez.–Febr. bis 16 Uhr

Botanischer Garten 8: Linnéstraße 1, T 0341 973 68 50, www.bota.uni-leipzig.de, tgl. 9–20, im Winterhalbjahr und für Gewächshäuser kürzer, Eintritt Gewächshäuser 4 €, sonst frei

Buch- und Schriftmuseum in der Deutschen Nationalbibliothek 9: Deutscher Platz 1, T 0341 227 13 24, www.dnb.de/dbsm, Di–So 10–18, Do 10–20 Uhr, Eintritt frei

Panometer 10: Richard-Lehmann-Straße 114, T 0341 355 53 40, www.panometer.de, Di–Fr 10–17, Sa/So 10–18 Uhr, Eintritt 11,50/10 €, Kinder 6 €
Gelände der Alten Messe 11: Deutscher Platz 4, T 0341 22 60 00, www.scher-platz4.de

Cityplan: F-H 7-9 | LVb 15, 70 Völkerschlachtdenkmal

Der Tast- und Duftgarten entführt ins Reich der Sinne. Ganz Mutige setzen die Schlafbrille auf und erkunden den besonders für Blinde- und Sehbehinderte barrierefrei angelegten Bereich des Botanischen Gartens allein mit Nase und Händen.

Neben der Kirche liegt der **Friedenspark 5**, der allerdings an den europäischen Frieden nach dem Zweiten Weltkrieg erinnern soll. In der Nordhälfte des Parks finden Sie den **Duft- und Tastgarten 6**, den **Apothekergarten 7** mit zahlreichen historischen und heute gebräuchlichen Heilpflanzen und den **Botanischen Garten der Universität Leipzig 8**.

Gedrucktes Nationalgedächtnis

Gegenüber der Russischen Kirche befindet sich die Leipziger Dependence der **Deutschen Nationalbibliothek 9**, das Stammhaus der 1912 als Institution gegründeten und 1917 als Gebäude eingeweihten Deutschen Bücherei mit dem Deutschen Buch- und Schriftmuseum im Erweiterungsbau aus dem Jahre 2011. Das Museum versucht auf geschickte Weise die Geschichte der Schrift, der Bücher, aber auch der modernen Medien erlebbar zu machen.

→ UM DIE ECKE

Ab Ende Januar 2017 können Sie im **Panometer 10** zum virtuellen, längst gesunkenen Wrack der Titanic abtauchen. Der Panoramakünstler Yadegar Asisi versetzt Besucher knapp 4000 m unter den Meeresspiegel, wo sie das in zwei Teile zerborstene Schiffswrack, Teile der wild verstreuten Einrichtung und private Hab-seligkeiten von Bord der Titanic sehen können. Auf dem **Gelände der Alten Messe 11** können Sie in Trödeläden und Kaufhäusern einkaufen, Indoor-Soccer spielen oder eine der Veranstaltungen in der imposanten Kuppelhalle (32 m hoch) des **Volkspalasts** (Eventpalasts) von 1913 besuchen, welche bis zu 2000 Personen Platz bietet.

Schatzkammer im Graphischen Viertel – das Grassimuseum

10

Wildes Musizieren im Klanglabor, Erzählungen zuhören in einer mongolischen Jurte oder Tafeln wie im 19. Jh. – im Grassi-Museum gibt es Kunst, Geschichte und fremde Sitten nicht nur zum Anschauen, sondern auch zum Mitmachen.

Das Graphische Viertel war vom 18. Jh. bis zum Ende des Zweiten Weltkriegs besonders bedeutend für die Entwicklung Leipzigs zur Buchstadt Nummer eins in Deutschland. Kaum mehr als die jährlich im März stattfindende Buchmesse (www.leipziger-buchmesse.de) erinnert noch daran. Doch wer sich aufmerksam im Viertel umschaut, stolpert allenthalben über Spuren der Buchhistorie – etwa beim als Hotel und Bürogebäude

Im Museum für Angewandte Kunst geht es ziemlich flott zu.

